



# De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN / C.J. de Ruijter

KERKELIJK LEVEN 173  
C.J. de Ruijter  
Kampen en de kansel

MEDITATIEF 179  
J.B. de Rijke  
Advent? Wacht maar!

WANDELEN 180  
MET GOD  
R.J. Meijer  
Persoonlijk getuigenis?

ACHTERGRONDEN 182  
A.N. Hendriks  
De zonde tegen de Heilige  
Geest (1)

HOOG GENOTEERD 186  
H. Veldman  
Augustinus geeft  
geloofsonderricht

WOORD EN 188  
WEERWOORD  
H. Boersma  
Hoe zijn we dienstbaar  
aan de belijdenis?

WOORD EN 191  
WEERWOORD  
E.A. de Boer  
Tasten naar de breedte  
van het belijden

en verder, ..  
Uit de kerken  
Persbericht  
Nieuw uitgekomen

## KAMPEN EN DE KANSEL

### *Een gereformeerde visie op preken*

*O v e r preken is er gepraat zolang er gepreekt wordt. Ai pratend kun je samen verwerken wat je gehoord hebt. Maar dat gesprek over de preek verloopt niet altijd even gemakkelijk. Wat de één een schitterende preek vindt, wil de ander soms liefst zo gauw mogelijk vergeten. Op de achtergrond iron dan meespelen wat voor kijk je op preken hebt. We mogen blij zijn, dat de laatste tijd het gesprek ook over dat onderwerp gaat. Hoe kijk je tegen preken aan? Wat voor methode kies je daarbij? Ds K. de Vries heeft in een paar artikelen dat onderwerp uitvoerig aangesneden'. Daarbij keek hij vooral naar 'Kampen'. Hoe leren ze daar preken? Welke uitgangspunten hanteren ze daar? In dat verband stelde hij ook een aantal kritische vragen. Van- daag en volgende week hoop ik waf antwoorden te geven op de gestelde vragen, ik ben erg blij met de mogelijkheid om te reageren. Laten we samen maar intensief nadenken over dit geweldige middel, dat God gebruikt om Zijn evangelie door te geven. Om het overzichtelijk te houden, deel ik de vragen van De Vries in rond de preekvisie (daarover schrijf ik deze keer) en de preekmethode (volgende week). Ter wille van de leesbaarheid ga ik niet alle vragen herhalen. Ik sfel ze wel allemaal aan de orde, maar dan meestal impliciet in een lopend verhaal. Waar ik met zoveel woorden in gesprek ga met De Vries doe ik dat in flanka- tekeningen onder aan dit artikel (onder verwijzing naar het paginanummer van het betrefende artikel).*

## Waardering en bezorgdheid

Uit de artikelen van Ds. De Vries kome twee dingen duidelijk naar voren. Hij spreekt waardering uit over de bedoeling van de preekmethode. Het is goed, als je alles inzet om de gemeente van vandaag te bereiken met het evangelie. Misschien moet je daar wel meer moeite voor doen dan vroeger. En als je daar methodisch mee bezig bent is dat belangrijk. Vanwege de liefde tot Christus en de gemeente mogen we dat ook verwachten van de predikers. Daarnaast spreekt ei. ook bezorgdheid uit de artikelen. Loop je niet het gevaar spreekbuis van de hoorders te worden?

### KERNREDACTIE:

DRS. G. J. VAN MIDDELKOOP,  
PROF. DR. B. KAMPHUIS

### OVERIGE REDACTIELEDEN:

DR. E. A. DE BOER, DRS. B. BOS,  
DRS. A. L. Th. DE BRUIJNE,  
DRS. I. D. HAARSMA, DRS. P. HOUTMAN,  
DRS. B. LUITEN, DRS. K. DE VRIES.

### MEDEWERKERS

J. J. D. BAAS, J. M. DE JONG,  
DRS. A. S. VAN DER OUGT,  
DR. J. SMELIK, DRS. H. VELDMAN

### REDACTIE-ASSISTENT:

H. PRINS, Meulenbeldlaan 159, 7602 XK Almelo, tel. 0546-870843 E-mail: reformatie@wxs.nl

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:  
De Reformatie Postbus 24, 8260 AA Kampen

### UITGEVER

Print Media bv, Bedum Technische Realisatie Scholma Druk bv Redum

### ADMINISTRATIE EN ADVERTENTIES

Scholma Druk postbus 7.9780 AA Bedum  
Telefoon 050 - 331.3636 Fax 050 - 3012732  
(o.v.v. Reformatie)  
E-mail: reformatie@scholma.nl  
Aanlevering advertenties in overleg  
ING Bank 66 30 92 620

### ABONNEMENT:

f 92,50 per jaar Studenten f 77 - per jaar (binnenland) f 179 - per jaar (buitenland zeepost) Opzegging dient 1 maand voor het verstrijken van het lopende jaar te geschieden

Losse nummers f 2,50 (incl. Porto)

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah  
Tel. (0521) 515946

### ADVERTENTIES

Prijs f 0,95 per mm Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

Het is goed om dat gevaar hardop te benoemen. Iedere prediker weet er wel iets van, wat het is om gewaardeerd te willen worden. En liet kan geestelijke strijd opleveren om daarbij alleen te willen weten van Jezus Christus en die gekruisigd. Daar hebben we elkaar ook voor nodig. Om die reden is het ook goed elkaar op te scheiden. Om te voorkomen dat je spreekbuis van je hoorders wordt is het daarom belangrijk als prediker toegewijd te zijn aan Jezus Christus. En daarvan getuigenis afleggen in de gemeente. Daar valt uiteindelijk de beslissing. Meer dan in de methode die je kiest. Juist daarom is een discussie als die we nu voeren ook zo belangrijk. Laten we tegenover elkaar verantwoordelijkheid afleggen van de hoop die in ons is. En laat dat ook steeds doorklinken in de communicatie over de preek. Dat zal de beste manier zijn om samen bewaard te blijven hij het evangelie van Christus.

Theologisch is het vervolgens belangrijk onze uitgangspunten sterk te verankeren in het werk van God de Heilige Geest.

## Een Geest, drie factoren

Nadenken over preken moet altijd beginnen bij God de Heilige Geest. In zondag 25 belijden we dat Hij door liet middel van de prediking geloof bewerkt. Hij zorgt er voor, dat het blijde evangelie van Jezus Christus de wereld over gaat. Hij zorgt er voor dat er predikers zijn die de boodschap brengen. Hij zorgt er voor dat er mensen zijn die horen, wat de Geest tot de gemeente zegt. Als je het zo formuleert, wordt al meteen duidelijk dat God de Heilige Geest in het preekgebeuren drie factoren gebruikt om tot Zijn doel te

komen: de boodschap (van de tekst), de prediker en de hoorder. Overigens ontleen we die

drie factoren niet aan Zondag 25 (1 355) maar aan Romeinen 10: 14 en 15. Daar wordt het preekproces aangeduid en in dat kader komen duidelijk boodschap, hoorders en prediker in beeld. Als die drie factoren door God de Heilige Geest worden gebruikt om de naam van Christus te vestigen, moesten we daarvoor ook onze preekvisie laten bepalen. Laat je één er van buiten beschouwing, dan moet dat wel een bepaalde reductie meebrengen die gevolgen heeft voor de manier waarop je in de preek omgaat.

Dat betekent trouwens niet dat alle drie factoren op voet van gelijkheid een rol spelen. God de Heilige Geest werkt door de Schrift. Hij werkt door het optreden van de prediker en Hij werkt in het hart van de hoorder. Maar goddelijk gezag ligt er alleen in de Schrift. Daarom moet de tekst de centrale plaats krijgen. Dat is en blijft de beslissende instantie in heel het preekproces.

## Tekst en hoorder

De tekst heeft dus de centrale plaats. En welke plaats heeft de hoorder dan? Heeft die een eigen inbreng, hij de inhoud van de boodschap of alleen als adres? Natuurlijk zijn we het er over eens, dat de hoorder niet bepaalt, wat er geprekeerd wordt. Dat zou niet best zijn. God spreekt ons aan met Zijn evangelie. Daarom bepaalt Hij wat er ter sprake komt.

Maar loch ben je daarmee nog niet klaar. Als je de hoorder alleen ziet als adres, hoe zie je dat dan? Maak je de preek klaar en kijk je vervolgens, net als de postbode, waar je hem in de brievenbus moet stoppen? Dan zou de gemeente tijdens de preekvoorbereiding dus niet in beeld komen. Maar dan loop je zo maar de kans, dat de preek over de hoofden heen gaat. En dat zal

niemand willen. Dat betekent dat er tussen tekst en hoorder *ook tijdens de preekvoorbereiding* een wisselwerking is.

Een *voorbeeld*: als je de zondag na de ramp in Enschede in die gemeente moest voorgaan, ligt het voor de hand, dat de preek en misschien zelfs ook wel de tekst afgestemd waren op die verschrikkelijke gebeurtenis. Tijdens de preekvoorbereiding zijn met het oog daarop allerlei belangrijke vragen en aanvechtingen van de hoorders nadrukkelijk in beeld geweest en ook in verband met de preektekst gebracht. Hebben die hoorders nu een eigen inbreng gehad bij de inhoud van de boodschap? Niet in die zin, dat zij uitmaakten welk evangelie er gebracht werd. Maar wel in die zin, dat hun situatie bepalend was voor de teksteus en medebepalend voor de inhoud van de preek.

## Concurrentie?

Een voorbeeld als dit laat zien, hoe complex en subtiel de verhouding, tussen tekst en hoorder is. Hier wordt duidelijk, dat de woorden *adres* en *inbreng* niet zo maar tegenover elkaar gebruikt kunnen worden. De prediker kijkt vaak bij het kiezen van de preektekst al naar de gemeente. Er *vervolgens* komt bij het maken van de preek de gemeente constant in beeld. De vragen en de moeiten die de hoorder bezig houden, horen daarbij tot hun recht te komen.

In die zin is inbreng van de hoorders zelfs noodzakelijk. C. Trimp zegt daar zelfs van: "Dan werpt de preek de echte vragen op, vragen die opkomen in het hart van de mens ten overstaan van Gods beloften en geboden. De reële vraag heeft in de prediking voorrang op het normatieve antwoord". Natuurlijk bedoelde hij daarmee niet, dat de hoorder met zijn of haar vragen de Schrift

wel mag overstemmen. Maar hij pleitte ervoor om in de preek de aanvechtingen in het leven van Gods kinderen te verwoorden. Juist zo kun je de boodschap zorgvuldig afstemmen op de concrete situatie van de hoorders. Daarmee wordt de zeggingskracht en de inhoud van de Schrift niet ingeperkt. Dat gebeurt pas wanneer de hoorder selecteert in de Schrift en uit paal maken wat hij wel en niet horen wil (lees de ernstige waarschuwing van de apostel Paulus in 2 Tim. 4:3). Dan zijn Schrift en hoorder concurrenten geworden. En tot welke Schriftopvatting dat leidt, laat zich raden. In onze preekvisie blijft de tekst centraal staan. Tegelijk is de inbreng van de hoorder wezenlijk om de preek zorgvuldig af te stemmen op de tijd en de situatie waarin het Woord gebracht wordt. Maar daar zal de hoorder dan ook gehoorzaam naar moeten luisteren.

## Relevantie

In de verhouding tussen tekst en hoorder komt het aan op relevantie. In Kampen leggen we er graag de nadruk op, dat de preek relevant moet zijn. Daarmee bedoelen we niet dat Gods Woord pas door de preek relevant wordt. Integendeel. Gods Woord is relevant. En naar onze vaste overtuiging maakt Hij uit wat relevant is en wat niet. Daar hebben we de bijbel voor gekregen. Maar dan zal de preek moeten laten zien, dat Gods Woord ook werkelijk relevant is voor de concrete hoorder in deze tijd. Want die ervaart lang, niet altijd de directe relevantie van een gedeelte uit de bijbel voor zijn eigen leven. Dat heeft te maken met verschillende factoren. De kerkdienst kan in je beleving een eiland worden. De afstand tussen het bijbelgedeelte en je eigen leven

kan heel groot lijken. Soms heeft liet ook te maken met een bepaald gemis aan kennis van de bijbel. En zo zijn er meer factoren. Daardoor weten mensen vaak niet goed meer, hoe ze concreet in hun leven plaats kunnen geven aan veel dingen die ze in de bijbel tegenkomen. En dat is niet alleen het probleem van de hoorder. Met dat je voor die hoorders preekt, is het jouw probleem als prediker. Wie preekt moet nl. de wil hebben om zijn hoorders te bereiken. Daar ben je verantwoordelijk voor krachtens je roeping. Dat hoort ook bij de barmhartigheid waarmee Christus omziet naar ons mensen in de nood van ons leven. In dat kader staat bij ons de eis van een relevante preek. Als de preek niet geschikt is om de kloof van de vervreemding te overbruggen, faalt de prediker. Om die reden pleiten we voor herkenning in de preek.

## Herkenning en ontdekking

"Mocht er ooit prediking plaatsvinden, waarin de mens geen kans krijgt zichzelf te herkennen, dan kan zulke prediking op de naam 'verkondiging' nauwelijks aanspraak maken – hoeveel solide uitleg van de tekst zij ook zou mogen bevatten." Met dat citaat wil ik graag aangeven hoe belangrijk herkenning in de preek is. Daar wordt het namelijk tastbaar, dat de hoorder concreet door God wordt aangesproken. Het evangelie is geen tijdloze waarheid. Wij moeten anno 2000 de weg van Gods genade vinden. En dat is niet exact dezelfde route als 500 of 2000 jaar geleden. De omgeving en de weggebruikers verschillen nogal. Daarom moet de preek herkenning oproepen, waardoor je merkt dat het echt gaat over jouw leven. Maar als dat alles was, zou het

armoedig worden. Herkenning is geen doel in zichzelf. Een preek die slechts op herkenning iit is, versmalt de blik van de gemeente tot haar eigen horizon. Uiteindelijk wordt het evangelie dan ingepast in de enge kaders van het mensenleven.

Daarom moet de preek ook ontdekking hieden. Het evangelie verruimt ook altijd weer je blik. Wat hij mensen onmogelijk is, is mogelijk bij God. Zo wordt je horizon doorbroken, als je het heil van God ontdekt. Pas dan kan de preek ook werkelijk uitzicht bieden.

Herkenning en ontdekking zijn dus op een bijzondere manier aan elkaar verbonden. Herkenning is noodzakelijk om het concrete leven van de hoorder in beeld te brengen. In dat concrete leven wil God immers met Zijn genade hinnen komen. Tegelijk heeft dat concrete leven perspectief op verlossing nodig. Als de preek die twee aan elkaar verbindt kan dat voor de gemeente de bijzondere ervaring opleveren dat Gods wereld en hun eigen wereld in één perspectief komen te liggen en zelfs elkaar raken.

En dat is nou precies de geloofs-ervaring waarmee we verder geholpen kunnen worden. Voor veel hoorders is dat al een heel zeldzame ervaring. Als dat in de preek dan ook nog eens ontbreekt missen we in de kerk een geweldige kans om mensen in contact met God te brengen. Om die reden is het verstandig maar niet te veel af te dingen op de eis van herkenning. Soms is er kennelijk angst dat herkenning er op uit is om het evangelie maar zo te brengen dat het aansluit bij wensen, gevoelens en verlangens van de hoorders. Maar dat is beslist een misverstand.

Natuurlijk is het evangelie niet naar de mens. Daarom roept de Here ons b.v. op het mes in ons eigen vlees te zetten. Dat is een

eis die bij niemands leven aansluit. Maar daarom is herkenning nog niet uitgesloten. Als die eis weerstand oproept en verzet, zal de preek die weerstarid herkenbaar moeten neerzetten. Dan kan geen hoorder er meer onderuit dat het ook over haar of zijn leven gaat. En juist dan kan er ook ruimte komen voor de ontdekking dat het mes in je eigen vlees een ongedacht perspectief biedt dat in geen mensenhart is opgekomen. Dan ademt de preek de echte bevrijding van Christus.

## De plaats van de prediker

Naast tekst en hoorder is ook (de persoon van) de prediker, zelf een factor die belangrijk is in het preekproces. Daarbij moeten we wel eerlijk noteren, dat het wel even wennen is, om daar thematisch over te spreken. Binnen de gereformeerde theologie is dat tot op heden nog niet vaak systematisch gebeurd. Dat hangt samen met de ontwikkeling van de gereformeerde ambtsleer. De inzet daarvan is altijd geweest, dat de ambtsdrager boven zich zelf uitwijst naar zijn Zender. Terecht. Dat is het geheim en de kracht van het amht. Door de concentratie daarop is in de gereformeerde ambtsleer de dienstbaarheid van de ambtsdrager sterk benadrukt.

Vroeg of laat komt daarbij dan wel de vraag op, op welke manier de persoon van de ambtsdrager daarbij een rol speelt. In feite is daar nog niet veel systematische bezinning op geweest. Een mooie aanzet daartoe is geleverd door C. Trimp<sup>8</sup>. Een eerste methodisering van dit aspect is geboden door M.E. Hoekzema<sup>9</sup>. Dat het echt wennen is om daar methodisch mee bezig te zijn, blijkt uit de reactie van De Vries. Hij erkent het belang er van en stemt ook in met de intentie die daar achter ligt, maar haakt af bij methodische aanwijzingen,

althans die schijn heeft het<sup>10</sup>. Misschien moeten we iir die opzicht wel over een drempel heen. Maar juist de praktijk laat ons zien hoe nodig dat is. We ervaren allemaal hoe veel eisen er gesteld worden aan liet persoonlijk optreden van de voorganger. Of dat altijd in een goed klimaat gebeurt, is een tweede. Maar die eisen, daar kunnen we niet om heen. Dat moeten we ook niet uillen. En uiteindelijk heeft dat ook te maken met eerbied voor liet werk van God de Heilige Geest. Hij wil mensen gebruiken. Dan moeten wij ook bruikbaar willen zijn.

## Geen middelaar maar intermediair

Wanneer ben je bruikbaar als prediker? Ik zou dat kort zo oncler woorden willen brengen: als je met alles wat je hebt en wat je bent dienstbaar wilt zijn aan liet doorgeven van het evangelie. Daarmee zeg je nogal wat, Zo dienstbaar zijn, dat vraagt om een zuivere ontvankelijkheid voor Gods genade. Om openheid naar Hem toe. Om die reden leren we de studeuten ook hun biddend contact niet God methodisch in de preekvoorbereiding een plaats te geven. Het vraagt daarnaast om een gericht zijn op en open bereidheid tot ontmoeting met de geiicente. Om die reden leren we de studenten zorgvuldig te luisteren naar wat leeft in de harten van de gemeenteleden. En dit alles vraagt tenslotte om goede zelfkennis en gericht contact met je zelf. Om die reden leren we de studenten om in de eerste plaats zelf open te staan voor wat de Here te zeggen heeft.

Wordt de prediker daarmee middelaar (1355)?<sup>11</sup> Nee. Een middelaar moet Gods Woord bemiddelen naar de mensen van vandaag. Eerlijk gezegd vind ik dat zo'n houding nauwelijks denkbaar is

hij de studenten van vandaag. Zij zijn eerder geneigd zichzelf *Li* de gemeente te zien functioneren dan *boven* de gemeente. Maar ze zijn zich er wel van bewust dat je intermediair bent. Dat woord gebruiken we liever dan instrument (overigens geven we liet graag voor een heter woord). Een instrument heeft zo iets onwrikbaars. Een instrument is een ding. Dat moet je nemen zoals liet in Maar een intermediair is een mens, die vatbaar is voor omvorming. Daaraan kun je werken, biddend, open voor wat God geeft, ontvankelijk voor Zijn Geest. Daar blijf je zelfs aan werken, je leven lang, om zo steeds verder te leren dienstbaar te zijn.

## Samenvatting

Ik vat tenslotte in enkele zinnen samen, wat de kernen van dit artikel zijn. Aan de hand daarvan hoop ik volgende week te laten zien, hoe vanuit deze visie de methode gestalte kan krijgen.

- God de Heilige Geest is Subject van alle verkondiging.
- Wij onderscheiden in dat werkveld van God de Heilige Geest drie factoren in het preekproces: tekst, prediker en hoorder.
- De tekst heeft de eerste en centrale plaats in het preekproces.
- Een preek die voorbijgaat aan de vragen, de aanvechting en de vreugde in het leven van de hoorders, schiet te kort.
- De preek moet zichtbaar maken, hoe Gods Woord, dat klinkt in de preektekst, relevant is voor gemeenteleden van nu.
- Met het oog daarop moet de preek herkenning en ontdekking bieden.
- De prediker is geen middelaar tussen God en de gemeente maar intermediair van Gods komen tot Zijn volk.

- Persoonlijke betrokkenheid van de predikant in de prediking is van wezenlijk belang.

*Dr. C.J. de Ruijter is hoogleraar in de Praktische Theologie aan de Theologische Universiteit te Kampen*

<sup>1</sup> De Reformatie jaargang 75 nummer 46, 47, 48; jaargang 76 nummer 1.

<sup>2</sup> Het is daarom beslist onjuist, als De Vries opmerkt (1355), dat in het preekvoorbereidingsschema de persoon van de prediker is *ingeschoven* tussen het wane-gele en de hoorder. Romeinen 10 laat zien dat God Zelf die plaats geeft aan de prediker.

<sup>3</sup> Dit verband is het betoog van De Vries op p. 1353 misleidend. Bij de vraag wat het betekent, dat de situatie van de hoorder mede-constitutief is voor het preekproces noemt hij slechts twee opties: 1 de situatie van de hoorder heeft een eigen inbreng bij de inhoud van de boodschap, of 2 het is een inusi om de boodschap van de preek te adresseren aan de hoorder en te laten landen in diens leven. Hij suggereert (ten onrechte) dat wij kiezen voor de eerste optie en brengt vervolgens ernstige kritiek uit op die keuze. Dat is een storende versimpeling die een argeloze lezer behoorlijk op het verkeerde been kan zetten, vooral vanwege de gevaren die hij daaraan koppelt (vgl. aantekening 5).

<sup>4</sup> C. Trimp, God brengt de mens ter sprake, in: A.G. Knevel (red.), *Bevindelijke prediking* Kampen 1989 104-109, 10h.

Het roept een ernstig misverstand op, als De Vries hier verwijst naar het relationeel waarheidsbegrip (1354). Hij zo'n waarheidsbegrip is iets pas waar als het voor jou waar is. (Zo vat ik maar even korthedshalve samen, wat De Vries bedoelt.) M.a.w. de waarheid is afhankelijk van jouw instemming. In onze preekvisie gaan we uit van de betrouwbaarheid van Gods waarheid. Vervolgens zeggen we: als prediker heb je de taak om aan de

hoorder te laten zien dat die waarheid terzake is in de situatie van zijn leven.

<sup>5</sup> Trimp, God brengt de mens ter sprake, 104.

<sup>6</sup> Interessant is op dit punt dat De Vries de vergelijking trekt in een catechisant die te vroeg de catecheet in de rede valt (1354). Hij vindt dat storend, vooral wanneer uit de houding van de catechisant verzet en weerstand spreekt, of als de vraag ergens anders over gaat. Daarom pleit hij er voor de vraag maar even te 'parkeren'. Met dat laatste ga ik akkoord als de vraag een ander onderwerp aansnijdt. We kunnen niet over alles tegelijk praten. Maar als de vraag echt to the point is bij de behandelde materie en jeervaart weerstand bij de vragensteller, juist dan is het belangrijk te zorgen dat zo'n catechisant niet afhaakt. M.i. heb je als catecheet de taak om dan te laten zien: "Wat jij nu op tafel legt, dat is precies waar wij het dit uur over hebben." Door vraag en weerstand serieus te nemen creëer je het klimaat, waardoor de catechisant de behandelde stof als relevant kan ervaren. Eén dat is nu precies de communicatieve voorwaarde waarvoor wij ook als predikers ons verantwoordelijk moeten voelen. Wij 'draaien' niet zo maar ons preekprogramma, maar hebben een boodschap tegen de weerstanden, waarmee mensen horen naar het evangelie. Door die te benoemen en serieus te nemen, kunnen we dienstbaar zijn aan het formuleren van het antwoord vanuit het evangelie. Op die manier hoeft aandacht voor de hoorder geen beperking van de boodschap te betekenen, zoals De Vries vreest (1354), maar kan het juist een verdieping opleveren.

<sup>7</sup> C. Trimp, Ambt en persoon van de dienaar des Woords, in: J.A. du Ruid en J.S. Kellerman (eds.), *Diens knechte van die Koning*, Huldigingsbundel ter ere van prof. J.J. de Klerk en prof. F.P.L. Kleynhans, Bloemfontein 1989, 69-75.

<sup>8</sup> M.E. Hoekzema, Doelstellingen van de preek en enkele methodische consequenties, in: C. van den Beig et al. (eds.), *Pastorale*, Pastoraat van Geest en Woord, Opstellen aangeboden aan Jr. A. N. Hen-

diïks, gereformeerd predikant te Amersfoort. *Kampen* 1997, 167-185. Zie nader van zijn hand: Doelgericht prekie: Aansprekend prekie: Eeit aansprekende pi-edikei-iii: C.J. de Ruijter (ed.). *Preken en Horen*, *Kampen* 1998, hoofdstuk 9, 10, 11.

"Het frappeert in De Vries' schrijven dat hij steeds vanuit zijn *viste* het goed recht van thematisch nadenken over de persoon erkent, maar vervolgens terugschrikt voor de *methodische* uitwerking. Hij schrijft b.v.: "Het doel is te wel-kei aan een *doorleefd* preekproces" (1355) maar huivert voor de methodische aanwijzingen die vervolgens gegeven worden.

<sup>11</sup> In dit verband waarschuwt De Vries voor pieken waarin vaker het woord 'ik' valt dan de Here lief is. (Hoe we op dit punt weten wat de Here lief is, wordt overigens hier niet duidelijk.) Inderdaad kan een preek hinderlijk worden als dat woord te vaak valt. Maar 'ikkerig' pieken is ook iets heel anders dan persoonlijk prekie. Dat laatste is onze inrentie. Want God wil onze persoon inschakelen. In dit verband was ik wel teleurgesteld over de opmerking van De Vries dat de meditatie te ik-gericht is (1355). Ik omschrijf de meditatie in het kort als 'biddend bijbellezen'. Daar hoort als één van de kernvragen bij: wat heet de Here mij hier te zeggen? De prediker die zo het licht van het evangelie niet in zijn eigen hart heelt laten schijnen, mag de preekstoel niet op. Biddend bijbellezen is niet ik-gericht. Het is op God gericht. En daarom op de tekst gericht. En, inderdaad, ik ben degene die dat moet doen. Maar als ik zeg 'ik geloof', dan heb ik toch ook niet ik-periclit. Dan geef ik mij persoonlijk in de omgang die de Here met mij zoekt. En dat is precies de houding, die de prediker past als hij zich voorbereidt op zijn taak op de kansel. De meditatiie in de preekvoorbereiding is ei- op gericht die houding in te oefenen.

## Ontbinding College van Samenwerking (CVS)

Het CVS is het overlegplatform van de zendende kerken en instanties in Nederland.

Nu de synode van Leusden een nieuw deputaatschap Zending en Hulpverlening (Z&H) heeft ingesteld, heeft het CVS zich beraden op haar toekomst. Het CVS is van mening dat in de nieuwe structuur voldoende ruimte moet worden gegeven aan de plaatselijke kerken. Dit gezichtspunt is naar de mening van het CVS in het synodebesluit (Leusden 1999) royaal gehonoreerd. Nu het nieuwe deputaatschap Z&H op de rails staat, blijken alle huidige functies van het College zonder meer kunnen worden vervuld binnen de structuur die het deputaatschap Z&H voor ogen staat. De onderlinge landelijke afstemming van zendingszaken krijgt een uitgesproken kerkelijk karakter of zal nadrukkelijk op kerkelijke wijze worden ingebed. Dit is een structurele verbetering ten opzichte van de huidige situatie. Het College van Samenwerking is daarom van mening dat er geen substantiële i-cdnen meer zijn voor de instandhouding van het College van Samenwerking en heeft zich in haar vergadering van 11 november j.l. ontbonden.

## uit de kerken

**Adres ds. H. Venema** - Jl. Asem IX No. 3, Cipete Selatan, JAKARTA 12410, Indonesia. Tel. 00 62 21 765.6689, E-mail: venema@indosat.net.id

**Bienschoten-West** - De kerkenraad heeft een derde predikantsplaats ingesteld. De gemeente heeft momenteel 1652 leden. Er is slechts één predikant, er zijn nu twee vacatures.

**Langeslag** - Bedankt voor beroep: P. van den Berg te Anna Paulowna

**Driebergen-Rijsenburg** - Beroep aangenomen: R.P. TTeij, kandidaat te Hardenberg.

**Zwolle-Zuid** - Beroep aangenomen: H.J. Messelink te Voorthuizen-Barneveld, die bedankte voor Hoogkerk en Leek.

**Utrecht-Noordwest - wijziging adressen:**

Alle post: R. v.d. Hamkade 4, 3552 CM Utrecht (de postbus is niet meer in gebruik). Kerkelijk bureau: M. Terpsira, Acaciastraat 26bis (inleveren attestaties), postadres, zie hoven.

# ADVENT? WACHT MAAR!

J.B. de Rijke

*Daarom, wacht op Mij, luidt het woord van de HERE,...(Sefanja 3:8)*

*Wacht maar, ik krijg je nog wel!'* Dat klinkt behoorlijk dreigend. Helemaal als die onder je nogal imponeert. Dan weet je één ding: daar ga dus je niet op wachten, Je doet alles om bij die persoon uit te buurt te blijven. Vluchten. Je moet vooral niet in handen van die ander vallen.

*'Stil maar, wacht maar'* Die woorden klinken je als (bekende) muziek in de oren. Helemaal als je hoge verwachtingen hebt van diegene die dat zegt. Want als iemand in staat is te helpen dan is het die ander. Dat is het wachten waard. Dan wordt wachten ook echt uitzien.

## Onduidelijk?

Sefanja profeteert tegen Juda. Namens de HERE verwijt hij Juda aanhoudend goddeloos gedrag. Daarom: Wacht maar.... En dan zou je verwachten dat de HERE zegt: 'Wacht maar Juda, ik zal jullie nog wel krijgen. De straf die jullie hebben verdiend zullen jullie zeker niet ontlopen.' Als de HERE dat zegt dan is duidelijk dat vluchten voor Hem geen enkele zin heeft. Moet Juda dat dan maar gelaten over zich heen laten komen? Maat ineens is er sprake van volken. Alle volken. Geen enkel volk moet denken dat het ongestraft kan doen en laten wat het wil. Er komt een dag en dan zal de HERE alle goddeloosheid vernordelen. Niemand kan aan dat oordeel ontkomen. Dus ook Juda niet. Maar juist als het over Juda gaat, worden er in het vervolg van Sefanja van die bemoedigende woorden gesproken. Voor Gods volk is Gods oordeel echt iets om naar uit te zien. Komt dat omdat de T-IERE het misschien niet over

zijn hart kan verkrijgen dat Hij zijn volk moet veroordelen? Hoeft Juda dus geen enkele dreiging te voelen als de HERE zegt 'Wacht maar...'? Wat moeten ze nu met deze woorden?

## Geen Sinterklaas

Sinterklaas dreigt met straf zonder die uit te voeren. Hij doet niet wat hij zegt. Maar ik ken mijn God te goed om te denken dat Hij zijn woorden niet waar maakt. In negatieve dreiging maar dus ook in positieve belofte. Wat dat betreft is er dus wel alle reden dat ik onder de indruk kom als God zegt 'wacht maar'. Juda heeft in de ballingschap wel degelijk gevoeld dat de HERE niet met zich laat spotten. Gaat er van deze woorden dus alleen een angstaanjagende dreiging uit? Hoe zit het dan met de belofte die volgt?

## Christus de oplossing?

In het scharnierpunt van deze tekst tussen het vorige en het

## meditatief

volgende gedeelte ontbreekt duidelijk de Here Jezus. Daar was liet wachten op. Hij zou het verschil maken. Hem mag ik nu kennen. "mijn Heiland die Gods toorn over mijn zonden heeft gedragen. Waarom zou ik dan nog twifelen als God zegt 'Wacht maar'? Want als mijn verlosser terugkomt om te oordelen hoef ik niet bang te zijn voor zijn oordeel. Integendeel. En het lijkt me werkelijk machtig om voor met Hem te leven. Mooi toch, zoals het vervolg van Sefanja 3 dat aangeeft. Het uitzicht op zo'n toekomst maakt me blij. En het liefst lees ik Sefanja 3: X ook als bemoediging. Maar is dat terecht? En wacht ik daar dan ook op?

## God is duidelijk

Sefanja 3:8 kan ik dus voelen als bedreiging of als bemoediging. Dat ligt niet aan God. Niet aan de Here Jezus. Dat ligt aan mezelf. Aan m'n geweten. Wordt het me nauw als ik lees over Gods oordeel? Dan moet ik dus echt niet langer wachten. Vluchten? Jazeker. Als het maar naar God is. Naar mijn Heiland Jezus Christus. Advent. Niet langer wachteit omdat er iets te verwachten is. Waar wacht ik dan nog op!?

*Ds. J.B. de Rijke is predikant van de Gereformeerde Kerk te Eindhoven*

## Wij en met God

**V**rouwenvereniging 'Priscilla' is bijeen. Die avond gaaf het over de Psalmen, lijnen worden getrokken. Zo mag de kerk vandaag het nog zingen. De bespreking wordt strak geleid, al te persoonlijke opmerkingen worden afgeschermd. Dit is niet het moment om je persoonlijke verhaal op tafel te leggen. Diezelfde week komt de bijbelstudiegroep 'wijk zuid' bij elkaar aan huis bij Hans en Greta. Het thema 'Gods leiding in je leven' loopt al snel uit op een uitwisseling van persoonlijke ervaringen. Gevoelens komen op tafel, twijfels worden herkend. De praktijk rond geloofservaring: tussen een oud verwortelde huiver en hernieuwd verlangen? Wat moeten we hiermee?

### Twoe culturen?

Het voorbeeld is fictief, maar naar mijn overtuiging wel vrij breed herkenbaar. Twee verenigingen, twee besprekingen. Twee culturen? Of is er meer aan de hand? Waar de één huiver heeft, komt de ander pas echt los. Nou kan er tussen de ene en de andere vereniging wel wat grensverkeer ontstaan. Zo was Greta bijvoorbeeld jaren lid van de vrouwenvereniging. Terugkijkend wil ze niet terug. Het bleef allemaal wat teveel ergens steken. Te onpersoonlijk, te veel theorie. Dat bevredigde haar niet. Toch ging Hettie na twee jaar van de bijbelstudiegroep over naar de vrouwenvereniging. Ze had het gevoel dat de besprekingen te veel verzandden. Iedereen zei wel wat hij of zij ervan vond, erbij voelde. Maar daar kwam je niet altijd verder mee. Het bijbelgedeelte sneuwde naar haar idee soms behoorlijk onder. Bij haar groeide de behoefte aan weer eens degelijk bijbelstudie.

### Dieper: klank en weerklank

Intussen geen onbekend onderwerp meer: geloofservaring. En dan hebben we daarbij nog steeds veel te danken aan de fraaie bundel van C. Trimp, *Klank en weerklank*. Ruim tien jaar na dato is het gesprek gaande. In die tweeslag ligt een grote evenwichtigheid. Geen klank van Gods Woord, zonder dat het iets oproept: de weerklank. God spreekt tot ons hart. Zou er daai iets niet open gaan? Tegelijk: 'ik vind' en 'ik voel' is per definitie nog geen geloofservaring. Daar wordt het wel eens voor aangezien. Waar paal het eigenlijk om? Waar praten we over?

### Persoonlijk getuigenis

Ik wil dat eens toespitsen op één punt binnen dit onderwerp: *wat kunnen wij vandaag met een persoonlijke geloofsgetuigenis?* Elders kan zoiets voorkomen binnen de eredienst. In evangeli-

satiewerk kom je dit tegen: juist wel, of zo min mogelijk hiermee werken?

't Is een kwetsbaar onderwerp. Wie mei zijn of haai-verhaal naar buiten komt vertelt iets subjectiefs. Dat is vatbaar voor uitwassen. Je kent het bijvoorbeeld van bepaalde tv-programma's. Sommige groeperingen maken er hiin huisstijl van. Je praat al snel over mensen.

Aan de ene kant wekt dit verlangen: dit wil ik ook graag. Zo Gods hand zien in mijn leven. Zo overtuigd kunnen praten over God in mijn leven. Wie wil dat niet?

Aan de andere kant: hoe bijzonderder het getuigenis, hoe meer afstand kan ontstaan. Een onbereikbaar iets. Soms wel érg persoonlijke en bijzondere details roepen de vraag al snel op: wat kan ik hier nog nie? Ja, waar gaat het daai nog om!

### Zingen uit ervaring

Haast tegenstrijdig is het gemak waarmee wij Psalmen zingen én de ongemakkelijke houding die ontstaat rond dit onderwerp. Weten we eigenlijk wel wat we al eeuwen zingen? Soms lijkt het of we daar wat op gevonden hebben, onbewust. Een uithondige Psalm met een 'halleluja' kan op dezelfde toon gezongen worden als een 'uit diepte van ellende'. De vergaande en persoonlijke gekleurde dramatiek ontgaat ons blijkbaar.

Ik vraag mij wel eens af wat er zou gebeuren als sommige psalmteksten 'gemoderniseerd' aangeboden zouden worden als nieuw lied. Ik kan me niet aan de indruk



onttrekken dat zo'n lied het niet zou halen bij de 'toetsing'. Toch gaf God eigenhandig een liedbundel mee. De menselijkheid daarin spat er soms af. Door God gewild. En gegeven als voorbeeld. Mij in de mond gelegd. Zou dat geen consequenties hebben voor hoe ik daarna verder praten ga?

## Zijn we iets kwijt?

Het is opmerkelijk dat in kerken waar de Psalmen een prominente rol vervullen in de erediensten, blijkbaar iets verloren gegaan is. Wie Psalmen echt proeft, doos het taalkleed ontdekt wat er staat, kan iets geweldigs terugvinden.

Eerder al in dit blad is de aandacht gericht op Psalm 103 vers 1 (berijmd): *...vergeet niet hoe zijn liefde u heeft geleid.* En nok Psalm 66.16: *komt, hoort, en ik wil vertellen ... wat Hij gedaan heeft aan mijn ziel.*<sup>1</sup>

Hier wordt ontspannen gesproken in termen van ervaring. Een mooi voorbeeld is Psalm 40. David bezingt in het begin hoe God hem gehoord heeft en geholpen. God trok hem uit de modderpoel en gaf hem weer vaste grond onder de voeten. Opmerkelijk volgt dan: *Hij gaf mij een nieuw lied in de mond, een lofzang aan onze God.*

*Mogen velen het zien en vrezen, en op de HERE vertrouwen.*

Een nieuw lied - om een nieuwe ervaring van Gods liefde onder woorden te brengen. Tot Gods lof, ja, maar in één adem ook hierom: *ieder die het hoort zal onder de indruk komen* (Groot Nieuws 1996). Het één sluit het ander hier in. Je richten op God. De aandacht valt op Hem. Om zijn eer gaat het. Maar niet minder gebeurt dit door het onder woorden brengen van wat deze God deed in je *eigen* persoonlijke leven. En 't wordt niet alleen in stil gebed bij God neergelegd.

Maar anderen moeten dit zo nodig horen. Waarom toch? Om onder de indruk te komen. Van wie? Van God.

## Het alternatief

Al te grote terughoudendheid kan geen oplossing zijn om uitglijders te voorkomen. Het alternatief is dit: iets verliezen van Gods Woord dal er wezenlijk bestanddeel van uitmaakt. Psalmen zingen terwijl de glans eraf is, Of een geloofsbelijdenis verdedigen en onderschrijven zonder het mee te maken wat je gelooft! Denk aan de diepgaande en openhartige omschrijving van de wedergeboorte: God bereikt door de bijbel en de verkondiging bij ons niet alleen onderscheidingsvermogen en het begrijpen ervan. Hij dringt door tot in het diepst van ons mens-zijn.? Dit kan geen papieren belijden zijn. Dit snijdt precies ons eigen beleven. Vershraling van een bijbels geloofsgetuigenis betekent dat grote woorden over Gods Hand gesproken worden zonder dat die Hand nog in eigen leven benoemd wordt. Bij alle eerbied zullen feiten en mensen juist meer centraal komen te staan *in de dagelijkse praktijk*, omdat de naam van Jezus niet meer concreet in ons eigen leven gemaakt wordt.

## Effect 1: niet de mensen

In één beweging tref je in Psalm 40 aan wal een openhartig getuigenis jezelf kan leren. Mensen komen in een ander licht te staan (vs 5-6). Je relateert, bouwt niet op het menselijke. Je leert af je heil daar te zoeken. Ervaring brengt je juist terug bij de bron: God zelf, Jezus Christus. Dat geeft gelijk helderheid: echte geloofservaring is niet gebaseerd op het menselijke. En hoezeer de menselijke ervaring spreekt, hel is juist gericht op God daarin.

## Effect 2: buitenkant exit

David onthult een voor vandaag minstens even belangrijk leerpunt (vs 7-11). Het is God nooit gegaan om de buitenkant van ons geloofsleven. Offers bijvoorbeeld, precies volgens de regels. Door God zelf ingesteld. Maar de bedoeling was toen al: *kom daarin zelf naar God toe.* God zoekt ons hart. Gevuld met Hemzelf kan je mond niet zwijgen over wat er dan gebeurt.

Gezonde omgang met een meer persoonlijk te getuigen van ons leven met God zal ons dichter bij Gods Woord brengen. Dichter bij elkaar. De buitenkant zal minder onderwerp van gesprek worden in het kerkelijk leven. Het zal meer iets worden dat zorgvuldig steeds opnicuw op de binnenkant gericht zal worden.

## Hoe?

Wel of geen persoonlijk getuigenis? Buiten of binnen de kerkdienst? De ontspannen omgang binnen de bijbel zelf hiermee brengt op een ander spoor. Een weg die volgens mij verder omhoog voert... Laten we onze gedachten liever laten uitgaan naar de vraag: *hoe* zullen we hier mee leren omgaan?

Bij jezelf te beginnen. Vervolgens vol verwachting naar de ander. 't Is advent. Eens stuurde God zijn Zoon naar deze wereld. Om werkelijk en definitief *in ons leven binnen te komen*. Daar zal het verder over moeten gaan: *Hoe zal ik Hem ontvangen?*

*Ds. R.J. Meijer is predikant van de Gereformeerde Kerk te Surhuisterveen/Openende*

<sup>1</sup> Hierover H. Luiten *Eén van hart, De Reformatie* 73, 10, 205-208.

<sup>2</sup> DL III/IV, 11.

# DE ZONDE TEGEN DE HEILIGE GEEST I

A.N. Hendriks

achtergronden

**A**s jong dominee bezocht ik een oudere broeder die psychisch behoorlijk in de war was geraakt. Vele jaren was hij ouderling geweest en had hij zijn ambt trouw vervuld, ik ontmoette een broeder die wanhopig was. Wat ik ook uit het evangelie aan-droeg, hij was niet te troosten. Steeds weer keerde hij terug: dominee, houd toch op! Dit alles is niet meer voor mij. Want ik heb het ergste gedaan wat een mens kan doen: ik heb de Heilige Geest gelasterd, En dat kwaad is onvergefelijk. Er is voor mij geen uitzicht meer! De betrokken broeder was bijbelvast. Herhaaldelijk wees hij op het woord van de Here Jezus, zoals wij dat vinden in Matteüs 12:31: "Daarom zeg ik u: Alle zonde en lastering zal de mens vergeven worden, maar de lastering van de Geest zal niet vergeven worden". Ik herinner mij nog levendig, hoe ik diep onder de indruk van de wanhoop van deze broeder naar huis terugkeerde,

## Vragen

Het bezoek aan deze broeder riep verschillende vragen bij mij op. Daarbij kwam wel heel sterk de vraag op mij af: Is er een grens aan Gods vergeving? Is er dan kwaad, dat als zodanig, een mens buiten Gods vergevende genade sluit? Die vraag kwam des te feller op mij af, toen ik me realiseerde hoe rijk en troostvol de Schrift juist over die vergevende genade spreekt.

Wij mogen toch de Here kennen als de God die 'gaarne' vergeeft (Is. 86:5), bij wie de vergeving 'is' (Is. 130:4), die scharlaken zonden wit als sneeuw maakt (Jes. 1:18) en die onze ongerechtigheid wegvaagt als een nevel (Jes. 44:22). Hoe geweldig de Here in zijn vergeving is, horen wij in de

pakkende beelden die de profeet Micha gebruikt: "Wie is een God als Gij, die de ongerechtigheid vergeeft en de overtreding van het overblijfsel van zijn erfdeel voorbijgaat, die zijn toorn niet voor eeuwig behoudt, maar veel welbehagen heeft in goedertierenheid! Hij zal zich wedrom over ons ontfermen, Hij zal onze ongerechtigheden vertreden. Ja, Gij zult al onze zonden werpen in de diepte der zee" (Mich. 7:18 e.v.).

Daarbij treft het hoezeer de Schrift ons de onbeperktheid van Gods vergeving up het hart bindt. Micha jubelt: "Ja, Gij zult al onze zonden werpen in de diepte der zee". En David belijdt dat de Here al onze ongerechtigheden vergeeft (Ps. 103:3). De lofte klinkt: wie zijn overtredin-

gen belijdt en nalaat, die vindt ontferming (Spr. 28:13). En de apostel Johannes verzekert ons, dat het bloed van Jezus, Gods Zoon, ons reinigt van alle zonde (1 Joh. 1:7).

Het woord van Christus over onvergefelijke zonde roept in het licht van wat de Schrift over Gods vergevende genade zegt, onontkoombare vragen op. Is er dan toch een grens aan die genade? Is Gods goedertierenheid dan toch niet hemelhoog (vgl. Ps. 36:6)? Is het dan toch niet waar dat de Here al onze zonden werpt in de diepte van de zee? En als er dan een grens aan Gods vergeving blijkt te zijn, om welke kwaad gaat het dan? Waarom is er vergeving zelfs voor 'de godslasteringen' (vgl. Mark. 3:28), maar niet voor de lastering tegen de Heilige Geest? Waarom is er wel vergeving voor het spreken tegen de Zoon des mensen (vgl. Mat. 12:32) en niet voor het spreken tegen de Heilige Geest? Is de Heilige Geest dan groter en heerlijker dan de Zoon? Het zijn deze vragen waarmee wij ons in enkele artikelen bezig willen houden en waarop wij uit de Schrift antwoord willen zoeken.

## Vele antwoorden

Wie de literatuur bestudeert, ontdekt dat er nogal uiteenlopende antwoorden gegeven worden op de vraag: Waar gaat het om bij deze onvergefelijke zonde? Wat is dat lasteren tegen de Heilige Geest? Het blijkt dat reeds de kerkvaders moeite hebben gehad met wat de Here

Jezus hierover zegt <sup>1</sup>. Van *Augustinus* is bekend dat hij deze onvergefelijke zonde een 'groot geheim' (*grande secretum*) noemde. In één van zijn preken zegt de kerkvader "dat er geen groter vraagstuk is, noch moeilijker probleem in de ganse heilige Schrift gevonden wordt, dan deze zonde" <sup>2</sup>.

Toch heeft Augustinus zich wel aan een nadere omschrijving gewaagd. Voor hem gaat het vooral om een blijvende ontboetvaardigheid, om een tot de dood toe volgehouden afwijzing van Gods vergevende genade in Christus. De kerkvader zegt: "Wie echter niet aan de vergeving der zonden in de kerk gelooft en daarom een zo rijke goddelijke genadeschat meent te kunnen verachten, en wie dan in zo'n verharding van zijn hart zijn leven besluit, die is schuldig aan die onvergefelijke zonde tegen de Heilige Geest, door wie Christus de zonden vergeeft" <sup>3</sup>.

*Calvin* heeft kritiek op Augustinus' omschrijving. Ze doet zijns inziens geen recht aan het woord van Christus, dat deze zonde niet vergeven zal worden in deze tijd. Deze zonde kan dus in de pang van dit leven al bedreven worden. Wanneer Augustinus gelijk heeft, dan wordt ze niet begaan, tenzij ze voortduurt tot de dood. Calvin voegt eraan toe dat het bij deze zonde gaat om een zondigen tegen het weten in. Er is altijd sprake van 'verlichting' die het werk van de Geest is, en van 'kennis'. De reformator schrijft: "Ik zeg dus, dat zij tegen de Heilige Geest zondigen, die de Goddelijke waarheid, door wier glans zij zo getroffen worden, dat ze geen onwetendheid kunnen voorwenden, toch in hardnekkige boosheid weerstaan alleen met het doel om haar te weerstaan" <sup>4</sup>.

A. Kuyper gaat in de lijn van Cal-

vijn, waarbij hij nadruk legt op het lasteren, het aan de duivel toeschrijven wat de Heilige Geest over Christus zegt. "Bij eenigen goeden wil kan er dus geen verschil van mening over beslaan, of de zonde tegen den Heiligen Geest kan alleen voorkomen bij dezulken, die ziende de heerlijkheid des Heeren en als schouwende in den glans zijner inajesteit, het licht in duisternis verkeeren, en het heerlijkste in den Zoon der liefde doemen te zijn demonisch en uit den Satan" <sup>5</sup>.

H. Bavinck komt met zijn omschrijving dicht bij Kuyper wanneer hij zegt "dat de zonde tegen den Heiligen Geest bestaan moet in een bewuste, moedwillige, opzettelijke lastering van de klaar erkende, en toch uit haat en vijandschap aan den duivel toegeschreven openbaring van Gods genade in Christus door den Heiligen Geest" <sup>6</sup>.

K. Schilder sluit zich aan bij Bavinck en legt ook grote nadruk op het opzettelijke, het tegen beter weten ingaande verzet tegen God uit bewuste vijandschap, die zich uit in openlijke bestrijding <sup>7</sup>, terwijl hij in een latere publicatie aandacht vraagt voor de openbaringshistorische bepaaldheid van deze zonde. Het gaat hier om mensen die de beslissende en definitieve openbarings-uitstraling in en door de Geest hebben bijgewoond. "De lastering tegen den Heiligen Geest valt te rekenen tot de zonden der laatste bedeeeling. Want dat is (Hand. 5:3,5) de bedeeeling van den Gerst" <sup>8</sup>.

Ook bij G.C. Berkouwer vinden wij dit accent op de openbaringshistorische bepaaldheid: het is een zonde die typisch na Pinksteren kan worden bedreven. "Maar als de zon is opgegaan en de

boodschap des kruises overal gepredikt wordt en door de Geest is bevestigd in de opstanding uit de doden en door de overvloedige uitstorting van de Geest... dan is 'de zonde' voor altijd gequalificeerd en openbaar in de verwerping van dit heil, van dit licht, dat schijnt in de duisternis" <sup>9</sup>.

Er zouden nog meer auteurs te noemen zijn <sup>10</sup>, maar ik wil volstaan met een omschrijving uit een vrij recente publicatie van de hand van P. Groenenberg: "Zonde tegen de Heilige Geest is de verharding tot het einde van je leven in de zonde van liet verwerpen van Christus die door de Heilige Geest -sinds Pinksteren- wordt verkondigd. Die verwerping heeft een opzettelijk karakter en is tegen beter weten in..." <sup>11</sup>.

## Matteüs 12:31,32

Wanneer wij antwoord zoeken op de vraag: waarom gaat het in de zonde tegen de Heilige Geest?, kunnen wij het beste beginnen met het Evangelie naar Matteüs. Het is namelijk juist deze evangelist die het meest uitvoerig de aanleiding tot en de inhoud van Jezus' woorden over het lasteren van de Geest weergeeft.

Daarbij is het belangrijk erop te letten dat wat Jezus zegt, in een duidelijke context staat. Enerzijds is er duidelijk sprake van een toenemende heerlijkheidsoopenbaring van Christus, anderzijds blijkt het verzet van de Farizeeën tot een hoogtepunt te komen.

Van dit verzet heeft Matteüs al eerder melding gemaakt. Er is aan wat wij in hoofdstuk 12:22 e.v. lezen, het één en ander voorafgegaan. Toen de Heiland een verlamde zijn zonden had vergeven, klonk al hun beschuldiging: "Deze lastert God" (9:3). De

schriftgeleerden zeiden dit -zo vermeldt Matteüs - 'bij zichzelf'. Dar wil zeggen: deze ernstige beschuldiging klonk nog in besloten kring. Maar het duurt niet lang of zij komen met een openlijk protest, waarbij ronduit een boosaardige verklaring van Jezus' wondermacht wordt gegeven. Dat gebeurt, wanneer Hij een doofstomme bezetene uit de greep van de duivel verlost. Openlijk zeggen de Farizeeën dan: "Door de overste der boze geesten drijft Hij de geesten uit" (9:34). Nu zetten de Farizeeën openlijk de tegenaanval in om de indruk van het wonder bij de schare weg te nemen. En zij doen het met de afschuwelijke suggestie: Jezus speelt met de duivel onder één hoedje. Wat Hij doet, is duivelswerk. In dit wonder openbaart zich energie uit de hel!

Duidelijk is dat de oppositie van de Farizeeën steeds *ernstiger vorm* aanneemt. Na de genezing van een man met een verschrompelde hand, spannen zij zelfs samen "tencinde Hem om te brengen" (12:14). Ze zijn het erover eens: Jezus moet uit de weg geruimd worden. Zijn toecomen- de invloed vraagt om een grondige oplossing.

Op dit alles volgt nu wat Matteüs in 12:22 e.v. verhaalt. Het woord over de onvergefelijke zonde heeft tegen deze achtergrond en in een zeer bepaalde situatie geklonken!

Het klinkt nadat Jezus een wel heel *bijzonder* wonder heeft gedaan. Het betreft een man die bezeten is, terwijl hij ook nog blind en stom is (vers 22). Hij kan de Heiland niet zien noch naar zijn stem luisteren en ook zijn geest is onbenaderbaar.

9. van Bruggen schrijft: "Hier is voor de genezer geen opening overgebleven om in te breken tot bevrijding. Daarin onderscheidt deze man zich van alle andere blinden of doven of bezetenen,

die Jezus genas. Het gaat *niet* om een man met drie handicaps, in plaats van één, maar het gaat om een man die voor elke vorm van genezing onbenaderbaar is. Daarom is het zo'n groot en uniek wonder wanneer Jezus deze mens openbreekt, de demon uit de gesloten vesting verdrijft en de poort naar de buitenwereld in één keer helemaal openstelt (spreken én zien!) <sup>12</sup>. Kennelijk hebben de scharen iets van dit unieke en grote van wat Jezus doet begrepen. De mensen zijn verbijsterd en gaan zeggen (*elegon*): "Dit is toch niet de Zoon van David?". Het klinkt nog *als* een vraag, maar achter die vraag ligt de gedachte dat Jezus van Nazaret inderdaad *wel* eens de Messias zou kunnen zijn.

Het is juist deze vraag en deze gedachte die de Farizeeën tot hun agressieve reactie brengen (vers 24). De indruk die dit wonder maakt, moet dadelijk worden weggenomen! Wie denkt dat Jezus zich met dit wonder legitimeert als de Zoon van David, vergist zich zeer. Want hier openhaart zich niet kracht van de hemel, maar kracht van de hel: "Deze drijft de boze geesten slechts uit door Beëlzebul, de overste der geesten". Jezus kan die boze geest *de* baas zijn, omdat Hij met Beëlzebul, de overste van de boze geesten, onder één hoedje speelt. Jezus heeft inderdaad grote macht, maar die macht dankt Hij aan de hel!

In *déze situatie*, terwijl dit speelt, spreekt Christus de woorden uit, die wij in de verzen 31 en 32 vinden, woorden waarover nog altijd *veel te* doen is in kerk en theologie: "Daarom zeg Ik u: Alle zonde en lastering zal de mensen vergeven worden, maar de lastering van de Geest zal niet vergeven worden. Spreekt iemand een woord tegen de

Zoon des mensen, het zal hem vergeven worden; maar spreekt iemand tegen de Heilige Geest, het zal hem niet vergeven worden, noch in deze eeuw, noch in de toekomstende".

## Algehele amnesty?

Zoals gezegd, er is rond deze woorden nog altijd veel te doen. J. van Bruggen is met een uitleg gekomen, die men bij weinig nieuwtestamentici aantreft. Hij verwerpt de gedachte dat het in vers 32b zou gaan om een *uitzondering* op de vergeving en wil *niet* weten van een openbarings-historisch of heilshistorisch onderscheid tussen het spreken tegen de Zoon des mensen én het spreken tegen de Heilige Geest.

Jezus is de bringer van de vergeving. Hij is het die de algehele amnestie uitdeelt. "Nu zal elke zonde (tegen medemensen) en lastering (van God) de mensen worden vergeven: zij mogen Gods rijk binnengaan ondanks alles! Er is slechts één reden waarom men buitengesloten wordt: dat is de lastering van de Heilige Geest. Deze zal ook door de sterker, door de Messias, niet worden vergeven. In de samenhang van Jezus' toespraak is duidelijk dat hier wordt geduid op de zonde van de Farizeeën die het werk van Gods Geest in Hem lasteren en aan Beëlzebul toeschrijven. Buiten Jezus, de Gezalfde met de Geest, kan men niet delen in de algehele amnestie voor de mensheid. God zet op Jezus' woord de deuren wijd open, maar er is geen andere poort dan deze Gezalfde! In vers 31 gaat het dus niet om een vergeving voor alle zonden *minus* één, maar over de *énige* weg waarlangs men de vergeving voor *alle* zonden ontvangt. Mist men die weg, dan deelt men niet in de amnestie voor de mensen"

13

"De verzen 31-22 willen niet onrustig maken door een uitzondering op de genade te suggereren, maar zij sporen allen aan om de unieke weg van Gods amnestie door Jezus niet voorbij te lopen en te blijven lasteren. Christus is hier bezig het volk bijeen te brengen voor Gods rijk, de lasterende Farizeeën inbegrepen"<sup>14</sup>.

Bij Van Bruggen ligt het accent op het eerste deel van vers 31: alle zonde en lastering zal vergeven worden. Jezus verkondigt de algehele amnestie. Maar terecht wijst P. Groenenberg erop dat bij Van Bruggen liet tweede deel van vers 31 onderbelicht blijft. "Als de nadruk ligt op het eerste gedeelte, waarom zou Jezus dan apart de lastering van de Heilige Geest noemen? Alleen maar om de Farizeeën te laten voelen, dat zij die Geest gelasterd hebben door de genezing van een door de duivel bezetene duivelswerk te noemen? Maar als ook daarvoor vergeving is via Jezus, is de typering van hun zonde toch overbodig? Dan valt *derc* toch onder *alle* lastering, die vers 31a noemt?"<sup>15</sup>. "Als het Hem er alleen om gaal aan te duiden, dat er buiten Hem geen heil is, dan zou Hij die tegenstelling niet hoeven te maken. Dan zou het voldoende geweest zijn te zeggen, dat in Hem alle zonde en lastering vergeven wordt"<sup>16</sup>. Ik zelf zou nog willen wijzen op het Griekse woordje *de*, dat wij in de verzen 31 en 32 in verband met het 'lasteren' en 'spreken tegen' tot twee keer toe vinden en dat een zekere tegenstelling, of een zeker onderscheid aangeeft<sup>17</sup>. Wij kunnen het weergeven door 'maar' of 'echter'.

Met vele exegeten houd ik het erop dat Christus hier méér zegt dan dat alleen bij Hem de poort tot algehele amnestie te vinden is. De Heiland maakt onder-

scheid tussen tweeërlei lasteren en spreken tegen. Er is het spreken tegen de Zoon des mensen en er is het spreken tegen de Heilige Geest. Dat laatste noemt Jezus hier nadrukkelijk onvergefelijk. Maar nu dit onderscheid gemaakt wordt, komen de vragen die wij al eerder stelden, sterk op ons af. Waarom is er verging voor 'alle zonde en lastering', zelfs voor het spreken tegen de Zoon des mensen, maar niet voor het lasteren van de Heilige Geest? En wat is dan dit lasteren van de Geest, waarbij een grens in Gods vergevende genade zichtbaar wordt? In een volgend artikel hoop ik op deze vragen nader in te gaan.

*Dr. A.N. Hendriks is emeritus-predikant van de Gereformeerde Kerk te Amersfoort-Centrum*

<sup>14</sup> Vgl. H.W. Beijer, blasphemieo, *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, I. Stuttgart o.J., p. 624: "Die Auslegung von Mt 12.32 ist schon für die Kirchenväter schwierig gewesen".

Geciteerd bij D. Rietdijk, *De zonde tegen de Heilige Geest*, Goudriaan-Kampen 1990, p. 41.

Geciteerd bij Chr. Schuta, *Einführung in die Pneumatologie*, Darmstadt 1985, p. 79.

<sup>15</sup> Institutie, III, 3, 22.

<sup>16</sup> A. Kuyper, *Het werk van den Heiligen Geest*, Kampen 1927, p. 758.

<sup>17</sup> H. Bavinck, *Gereformeerde Dogmatiek*, III. Kampen 1929, p. 137.

<sup>18</sup> K. Schilder, *Om Woord en Kerk*, I. Goes 1948, p. 229. Het gaat om een publicatie, die oorspronkelijk uit 1924 is.

<sup>19</sup> K. Schilder, *Heidelbergsche Catechismus*, I. Goes 1947, p. 470.

<sup>20</sup> G.C. Berkouwer, *De zonde*, II. Kampen 1960, p. 119.

<sup>21</sup> Bijv. U. Rietdijk, a.w.; A.D.R. Polman, *De zonde tegen den Heiligen Geest*, Baarn z.j.; J. Hoek, *Zonde: opstand tegen de genade*, Kampen 1988.

<sup>22</sup> P. Groenenberg, *Dood-zonde Over de zonde tegen de Heilige Geest*, Goes 1997, p. 143.

<sup>23</sup> J. van Bruggen, *Matteüs. Het evangelie voor Israël*, Kampen 1990, p. 224.

J. van Bruggen, a.w., p. 228, 229.

<sup>24</sup> J. van Bruggen, a.w., p. 229.

<sup>25</sup> P. Groenenberg, a.w., p. h1.

<sup>26</sup> P. Groenenberg, a.w., p. h1.

<sup>27</sup> Het woordje *de* treffen wij ook in Mark. 3:29 en Luk. 12:10.

## Lied van de week:

Voor zondag 17 december staat gezang 448 uit het Liedboek voor de Kerken op het rooster. Dit lied is al eerder aan bod geweest. Een bespreking heeft gestaan in De Reformatie van 30 oktober 1999.

# AUGUSTINUS GEEFT GELOOFSONDERRICHT

H. Veldman

Hoog  
genoteerd

*Kom t er wel eens iemand uit 'de wereld' over naar de kerk? Hoe gaaf u daarmee om als dat serieus bedoeld is? Hoe blijkt dat de kerk het licht der wereld verspreidt? En dan de vraag: Welk onderricht zal de man of vrouw uit de wereld (straks) moeten ontvangen? Is de cultuurschok voor zo iemand niet erg groot? Te groot misschien? Of zijn er wonderen te verwachten?*

*Het onderwijs van de kerk, de catechese, bestaat eigenlijk al vanaf het begin van de kerk. Wat stelt een kerk eigenlijk voor zonder dat onderricht? We gaan vandaag luisteren naar iemand die zelf als 'verloren zoon' terugkeerde naar de katholieke kerk: de 'grote' Noord-Afrikaanse bisschop Aurelius Augustinus (354-430). Het verhaal van zijn bekering is nog steeds een bron van grote vreugde voor allen (moeders en vaders) die een kind hebben dat meer en liever in de wereld leeft dan de zegen van God (in de kerk) waardeert. Na zijn bekering (in 385) is Augustinus een dienstbaar man geworden. Hij heeft ontzettend veel geschreven en het mag een wonder van God heten dat er zoveel van zijn werk is bewaard gebleven. Want het heeft er in Noord-Afrika ná Augustinus vaak heel droevig uitgezien: veel oorlogen en verwoestingen en uiteindelijk de ondergang van de christelijke kerk daar door de komst van de Islam.*

## Onderwijs aan een catechumeen

Ongeveer in het jaar 400 schreef Augustinus een boekje (een traktaat) over het eerste geloofsonderricht: *De catechizandis rudibus*. Het is gericht aan een diaken in Carthago die de mooie naam Deogratias droeg (God is genadig). Maar hij had het nog best moeilijk met de leerstof van

het christelijk geloof die hij aan een heiden, die christen wilde worden, moest uitleggen. Tussen haakjes: net als bij Luther (zie het vorige artikel) is een diaken dus actief in de catechese (al mag men dan waarschijnlijk wel beseffen dat er enig verschil in ambtelijke verplichtingen tussen hem en zijn 21<sup>e</sup>-eeuwse collega is aan te wijzen). Een heiden die in Augustinus'

tijd lid wilden worden van de christelijke gemeente moest, voor hij gedoopt kon worden, een behoorlijke kennis hebben van het christelijk geloof. Als catechumeen moest hij goed weten dat hij niet alleen maar via een paar rituelen afscheid kon nemen van zijn heidens verleden en worden ingelijfd in zo'n gemeente. Hij moest persoonlijk verbonden zijn aan de almachtige God, aan zijn Verlosser Jezus Christus en aan de Geest die van de Vader en de Zoon uitgaat. En verbondenheid aan God is niet een kwestie van 'er even wat aan doen'. Dat zal geïntegreerd moeten worden in het hele leven. sterker: het zal beslag leggen op het leven van de gelovige. Totaal.

## De felicitaties van Augustinus

Aan het begin van het tweede gedeelte van zijn traktaat haakt Augustinus daarop in. T-Tij schrijft aan Deogratias:

*"Goed, laten we aannemen dat er iemand bij ons is gekomen die christen wil worden, iemand uit de groep van de onontwikkelden, niet die van het land, maar die van de stad, zoals u er uiteraard in Carthago heel wat meemaakt. Laten we verder aannemen, dat hij, gevraagd of hij christen wenst te worden om een of ander voordeel in dit leven dar? wel om de rust die na dit leven verhoopt wordt, ten antwoord heeft gegeven, dat hij het wenst om de toekomstige rust. Misschien kunnen wij hem dan met de volgende toespraak onderrichten:*

*God zij gedankt, broeder! Ik wens u van harte geluk en ik verheug mij dat u in de zware en gevaarlijke stormen van deze wereld bent gaan denken over een waarachtige en betrouwbare zekerheid. Ook in dit leven immers geven de mensen zich veel moeite om tot rust en zekerheid te komen, maar door hun kwade begeerten vinden zij die niet. Dat komt omdat ze hun rust willen vinden in dingen zonder rwr, in dingen die niet blijven. En omdat die dingen door de tijd verglijden en voorbijgaan, plagen ze zulke mensen met angst en verdriet en staan ze hun niet toe tot rust te komen."*

Als voorbeeld van zo'n duivelse plaaggeest noemt Augustinus de rijkdom. Hij sluit dit onderdeel af met de woorden:

*"Wie dus werkelijke rust wenst en werkelijk geluk, moer zijn hoop weghalen van de sterfelijke en voorbijgaande dingen en haar stellen op het woord van de Heer: dan zal hij zich hechten aan wat tot in eeuwigheid blijft en zo ook zelf mee fotin eeuwigheid blijven."*

En wát is de hoofdzaak van de kennis die een catechumeen - volgens Augustinus - moet weten? De hoofdlijnen van de geschiedenis van het heil in Oude en Nieuwe Testament. Heel simpel dus: heilsgeschiedenis. Met een boodschap van Gods zegen temidden van de ervaringen van onheil, angst en verleidingen in de eigen tijd. Het is deze heilsboodschap die onder christenen vandaag nog steeds 'hoog genoterd' staat.

*Drs. H. Veldman is kerkhistoricus en als geschiedenisdocent verbonden aan het Gomarusscollege te Zuidhorn*

## Materiaal voor vocale kerkmuziek

Muziekuitgeverij Nootzaak is een nog jonge uitgeverij van kerkmuziek voor koor/cantoorij, Suzan en Dirk Zwart startten eind 1998 met de uitgave van het paasatorium "Het Lam dat ons doet leven" van Dirk Zwart (op bijbelteksten en teksten en teksten van Ria Borkent), waarna kleiner werk volgde: koormuziek voor de eredienst van Zwart en anderen.

Het grootste deel van het fonds bestaat voornamelijk uit muziek van Dirk Zwart, maar ook muziek van anderen heeft inmiddels onderdak gevonden bij Nootzaak, waaronder muziek van Peter Sneep en Sietze de Vries. Ook een bundel met liederen van teksten van Ria Borkent, met muziek van Willem Vogel e.a. is opgenomen in het fonds. In de loop van de komende tijd zullen ook de door de GOMZ verstrekte compositieopdrachten door Nootzaak worden uitgegeven: muziek van Sietze de Vries, Anton Pauw en Jelmer Vlieg.

De bedoeling van Nootzaak is niet te concurreren met kerkmuziekuitgevers als Musica Pro Deo en St. Centrum voor de Kerkzang, maar een aanvulling te zijn op de uitgave-mogelijkheden voor componisten van kerkmuziek.

Het ideaal is voorts, de beoefening van kerkmuziek in algemeen zin te stimuleren, zowel wat het uitvoeren als componeren ervan betreft. Gedacht wordt aan het openen van een internet-site over Nootzaak en kerkmuziek in het algemeen, met richtlijnen voor het zoeken naar geschikte muziek, waarin bezoekers tevens worden geadviseerd op muziek van andere uitgeverij.

Een wens is ook om te komen tot een nieuw CD-label voor

kerkmuziek, zodat er CD's kunnen worden uitgebracht met muziek van componisten als A.C. Schuurmans, Gerrit de Marez Oyens en Kees van Eer- sel, maar ook van jongere kerkmuziekcomponisten. Hiervoor worden nog startsubsidie en sponsors gezocht. (Kunt u ons helpen?)

Muziekuitgeverij Nootzaak heeft de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) als muzikale achtergrond. Veel kerkmuziek van Dirk Zwart is ontstaan in de praktijk van het cantoraat van de Gereformeerde Kerk in Rotterdam-Centrum, waar behalve uit het Gereformeerd Kerkboek ook uit het Liedboek voor de Kerken wordt gezongen. Diverse bewerkingen van liederen zijn dan ook in twee tekst- (en soms melodic-) versies leverbaar.

Het fonds van Muziekuitgeverij Nootzaak bevat diverse categorieën muziek die bruikbaar is in de eredienst:

- Antifonen bij psalmen: van ultra-kort tot mini-motetjes, van 1- tot 4- stemmig, meestal met orgelhegeling. Er zijn nu toe antifonen verkrijgbaar bij de psalmen 24, 25, 27, 63, 68, 85, 86, 90, 99, 100, 118, 122.

- Bewerkingen van psalmen en gezangen: hieronder veel tegenstem-bewerkingen naar Engels voorbeeld. Sopranen, alt en tenoren zingen de tegenstem, de bassen zingen met de gemeente incc. Tot nu toe verschenen tegenstemmen bij de volgende Liedboek-gezangen:

- Dankt, dankt nu allen God (44)
- O kom, o kom, Immanuël (125)
- Zingt een nieuw lied voor God de Here (320)

(Vervolg op pagina 195)

# HOE ZIJN WE DIENSTBAAR AAN DE BELIJDENIS?

H. Boersma



**D**e rol die de belijdenis nuon te spelen, is aan onderwerp dat de gemoederen nogal blijkt bezig te houden. De Reformatie vond het onderwerp belangrijk genoeg om twee keer in te gaan op mijn artikel in het laatste nummer van Bij de Tijd. Het is een goede zaak dat dit belangrijke onderwerp openlijk kan worden besproken. Het feit dat De Reformatie mij in de gelegenheid stelt in te gaan op de artikelen van Ds. J. Kruidhof en Dr. E.A. de Boer geeft al aan: We kunnen er niet onderuit de rol van de belijdenisgeschriften eerlijk met elkaar onder ogen te zien. Ik stel deze houding van De Reformatie bijzonder op prijs. Wanneer we openhartig en eerlijk met elkaar dit onderwerp bespreken, zullen we onder Gods zegen - verder moeten kunnen komen.

Het lijkt me bovendien toe dat we ook wel reden hebben om te hopen dat we dichter tot elkaar kunnen komen dan de discussie tot dusver misschien de indruk geeft. Er is veel in wat Kruidhof en De Boer schrijven dat mijn hartelijke instemming heeft. Kruidhofs nadruk op het willen leven uit het kruis van Christus en op de genade van God zijn elementen die als een rode draad door zijn reactie heen lopen. Ik waardeer Kruidhofs benadering dan ook bijzonder. Hij schuift hier een paar centrale, onopgeefbare zaken naar voren. Ik wil graag benadrukken dat hij mijn volledige instemming heeft op dit centrale punt van zijn argument. Ik wil ook graag mijn instemming betuigen met De Boers opmerkingen dat we niet moeten doen alsof de confessies eenvoudig hun tijd hebben gehad en dat we de belijdenissen nu wel

kunnen afkraken. Het gebruik van dynamiet maakt veel kapot, maar bouwt niet veel op.

## Verantwoording naar het verleden

Ik kan me dan ook best wel wat voorstellen bij de reacties van beide gesprekspartners. En mijn opmerking dat ik afscheid genomen heb van mijn vrijgemaakte achtergrond geeft daar ook wel aanleiding toe. Dat was inderdaad een ongelukkige opmerking. Ik ben bijzonder dankbaar voor heel veel wat ik heb meegereggen in mijn gereformeerde opvoeding en binnen de vrijgemaakte kerken. Wanneer Kruidhof de centraliteit van het kruis van Christus naar voren haalt, benadrukt dat nog eens de eenheid die we hebben in het geloof. In die zin heb ik beslist geen afscheid genomen van mijn vrij-

gemaakte achtergrond.

"Afscheid" geeft een veel te definitieve indruk, alsof ik geen enkele band meer zou hebben met mijn vrijgemaakte achtergrond. Ik mag dan niet meer vrijgemaakt zijn, maar het feit dat ik aan deze discussie wil meedelen, geeft al wel aan dat ik me in velerlei opzichten heel verwant voel met de vrijgemaakte kerken.

De vraag moet echter wel gesteld worden of de GKV op een verantwoorde manier met het verleden omgaan. Daar ligt mijns inziens de moeilijkheid. In dit artikel wil ik de noodzaak laten zien van een andere en betere omgang met het verleden. Ik wil beslist de indruk vermijden dat het verleden (en daarom de belijdenissen) mij koud zouden laten. Allerminst. Ik geef les in reformatisch wereldbeschouwing, en in dat verband geef ik uitgebreid aandacht aan de ontwikkelingen binnen de gereformeerde traditie in de 16e en 17e eeuw. Zowel de Reformatie als de daaruit voortvloeiende stromingen liggen me na aan het hart.

Ik ben dan ook wars van eenzijdige en afbrekende kritiek op de belijdenis van de kerk. De titel van mijn artikel was "Dienstbaarheid aan de belijdenis." We moeten vandaag de dag meer dan ooit dienstbaar zijn aan de inhoud van ons geloof. Dat is van het grootste belang. Ik wil herhalen wat ik eerder al heb geschreven: De kerk is per definitie een belijdenende kerk die vast houdt aan de overlevering



van Gods Woord (2 Thess. 2:13). Een kerk kan alleen kerk zijn als ze ketterij tegenstaat en verworpt. De belijdenis van de kerk - hoe we dat verder dan ook maar invullen - heeft daarom zeker gezag. Als we constructief bezig willen zijn, dan zullen we het gezag van de belijdenis (de inhoud van ons geloof) volmondig moeten beaamen.

## Hoe belijden we?

Het punt ter discussie betreft dan ook niet de vraag: Is het nodig de inhoud van ons geloof te belijden? Nee, het gaat erom *hoe* we dat doen. Hoe komen we tot een belijdenis waarvan we zeggen: Dit is de inhoud van ons geloof? En als de gereformeerde traditie bepaalde specifieke belijdenissen als grensmarkering gebruikt, is dat iereclit, of heeft die grensmarkering misschien wijziging nodig? Met andere woorden, kan zo'n belijdenis statisch zijn, of zit er ook een dynamisch element in? Is de manier waarop we over de inhoud van ons geloof denken misschien ook aan verandering onderhevig? De spits van mijn kritiek betreft daarom niet de noodzaak om ons geloof te belijden. Daar zijn we liet wel over eens. Mijn kritiek treft de plaats van de belijdenissen van de 16e en 17e eeuw als grensbewakers. Als we ze vandaag de dag nog zo hanteren, dan maken we er inderdaad een blok aan het been van. Dat is niet een fout van die belijdenissen als producten van hun tijd, maar dat is onze eigen fout, omdat we met die belijdenissen verkeerd omgaan.

Wat is er dan fout met onze hantering van deze 3 belijdenissen (Heidelbergse Catechismus, Nederlandse Geloofsbelijdenis, Dordtse Leerregels)? Laat ik het met een voorbeeld zo duidelijk mogelijk stellen. Een open

discussie over de inhoud van de belijdenis - zoals we die nu gelukkig hinnen *De Reformatie* voeren - kan eigenlijk niet volgens de traditie van Dordt. Het Dordtse ondertekeningsformulier verplicht alle ambtsdragers alles wat strijdt met de belijdenissen duidelijk te weerspreken. Je kunt zeker geen open discussie voeren over bijvoorbeeld de betekenis van de rechtvaardiging naar aanleiding van nieuwere inzichten in de afgelopen 20 of 25 jaar. Er zijn maar twee manieren waarop je dergelijke zaken aan de orde kunt stellen: of via een bezwaarschrift. Of door je niet te laten storen door het ondertekeningsformulier. Er is helaas geen derde weg hinnen een kerk die zich trouw aan de orde van Dordt vasthoudt. Vandaar ook mijn pleidooi voor eerlijkheid binnen de discussie. Zelfs al zouden sommige predikanten van mening zijn dat het toch wel waar is dat we vandaag de dag - door nieuwere inzichten - bepaalde punten van de leer moeten herzien, dan zouden ze dat eenvoudig niet hardop kunnen zeggen. Het artikelletje dat ik in *Bij de Tijd* heb geschreven, zou een vrijgemaakt predikant eenvoudig niet kunnen schrijven zonder consequenties voor zijn kerkelijke positie. Mocht Ds. Kruidhof of Dr. De Boer het toch met me eens worden, dan zouden ze dat niet zwart op wit in *De Reformatie* op papier kunnen zetten.

## Willekeur

Maar als we de omgang met de belijdenis verandereti, leveren we ons dan niet uit aan de willekeurig opvattingen van een enkeling, bijvoorbeeld een enkel hockje, zoals dat van N.T. Wright (*Paulus van Tarsus*)? Dit lijkt me een belangrijke vraag. Iedere ketter vindt tenslotte zijn of haar mening terecht en wil er ruimte

voor. Daarom is het van belang dat we als kerk (samen dus!) Torvuldig en met wijsheid iedere keer weer onderscheiden waar het op aankomt. De willekeurige opvattingen van iedere predikant of theoloog, moeten inderdaad toetsbaar blijven binnen de kerk. Onze belijdenis is tenslotte onopgeefbaar.

Maar waarom is het nou zo dat niet algemeen om een scherpe veroordeling wordt geroepen van het boekje van de evangelisch-anglicaanse theoloog, Wright? Bij alle waardering voor de Reformatie stelt hij toch zowel de Lutherse als de Oereformeerde opvattingen over bijvoorbeeld predestinatie en rechtvaardiging ter discussie. De reden waarom hij de ruimte krijgt voor zijn opvattingen is dat - ondanks alle vragen die sommigen Wright misschien zouden willen voorleggen - het duidelijk is dat zijn boekje geen ééndagsvlinder is. In de eerste plaats is Wright de schrijver van minstens achttien boeken en wordt hij algemeen ctkend als de één van de meest vooraanstaande hedendaagse bijbelgetrouwe Nieuw-Testamentici. Bovendien haakt Wright in op een brede discussie die onder theologen gevoerd wordt sinds een publicatie in 1977 van een zekere E.P. Sanders. Het gaat me nou niet om deze figuur. Het gaat me er wel om te benadrukken dat het sinds die tijd hoe langer hoe duidelijker is geworden dat we Paulus veel te veel hebben gelezen door een Lutherse bril. Alsof het Paulus zou gaan om werkgerechtigheid, om pogingen je eigen zaligheid te verdienen. Dat was inderdaad een punt van belang in de tijd van de Reformatie, maar het was niet ter discussie in de tijd van Paulus! Het ging Paulus toch echt om iets anders, namelijk om de vraag wat de grenzen waren van de kerk. Wie hoort er nu wel

bij en wie niet? Paulus' antwoord is het antwoord dat ook Kruidhof geeft: allen die van harte aanspreekbaar zijn op de verlossing door God in het kruis van Christus (zowel Jood als Griek).

Het is binnen het bestek van dit artikelje niet mogelijk al de gevolgen voor de rechtvaardigingsleer uit de doeken te doen. Wel van belang is echter de erkenning dat de Heilige Geest de kerk als geheel in de waarheid leidt. We kunnen ook als gereformeerden vandaag de dag niet heen om de brede discussies die gevoerd worden juist vanuit nieuwe inzichten die uit het Nieuwe Testament naar ons toekomen. Als we menen dat onze oudere inzichten (en onze belijdenissen) niet voor verbetering vatbaar zijn, moeten we ons Luthers voorbeeld voor de ogen halen. Luthers weg is niet de weg van bezwaarschriften, maar de weg van de open discussie. Waar dat tot ketterij leidt, heeft de kerk eenvoudig de taak de enkeling een halt toe te roepen.

Het gevaar van de willekeur van de enkeling die zijn eigen beperkte inzichten aan de man wil brengen, is zeker niet denkbeeldig. Maar laten we wel zijn. Met z'n hoeven zijn we als we vandaag de dag nog steeds menen dat de belijdenissen "in alle delen geheel met Gods Woord overeenstemmen"? Dat is toch niet de mening van de katholieke (universele) kerk. Er zijn vele gelovigen met wie we van harte één zijn in het geloof die hier toch beslist met ons van mening zullen verschillen. Het gevaar van individuele willekeur ligt niet in de invloed van theologen als Wright. Zij functioneren binnen een brede en lange traditie. Het gevaar van willekeur is juist levensgroot als we ons als klein kerkgenootschap afsluiten voor theologische ontwikkelin-

gen die breed gedragen worden, ook door schriftgetrouwe evangelicale theologen. Het handhaven van alle punten van de leer van juist deze drie belijdenissen is historisch gezien wel te begrijpen, maar het is vandaag de dag te willekeurig. Het is de willekeur van een relatief kleine groepering die geen verantwoording wil nemen voor de vernieuwing van het kerkelijk dogma dat zich binnen brede kerkelijke kring bezig is te voltrekken.

## De eenheid van de kerk

Ik schreef in mijn artikel dat de eenheid van de kerk het hart van Paulus' theologie was. We zullen constructief moeten werken aan die eenheid van de kerk. Ik ben dat volledig met mijn gesprekspartners eens. We kunnen ons bij dit project onmogelijk beperken tot gelijkdenkenden. De eenheid van de kerk kan zich onmogelijk beperken tot allen die menen dat de belijdenissen "in alle delen geheel met Gods Woord overeenstemmen." Dat lijkt mij allerm minst constructief. Als dat de ruimte van onze eenheid is, dan missen we het hart van Paulus' theologie ten enenmale. Als je het hart van Paulus' theologie vat, dan ben je bereid net als de reformator Bucer in 1541 met Rooms-Katholieken om te tafelten gaan zitten, en probeer je het eens te worden over de rechtvaardigingsleer. Dan ben je bereid net als bekende evangelicale theologen J.I. Packer, Charles Colson en anderen hard te werken een project zoals "Evangelicals and Catholics Together." Dat betekent niet dat er geen meningsverschillen meer zullen zijn. Maar dat zijn dan wel verschillen op de basis van een erkenning van een fundamentele eenheid, op de basis van een gezamenlijke avondmaalsviering, omdat we samen kunnen zingen: "In het kruis zal 'k eeuwig roe-

men." Zo zijn we samen dienstbaar aan de belijdenis.

*Prof. Dr. Hans Boersma is hoogle-  
raar aan Trinity Western University  
(Langley, BC, Canada) voor de  
Geneva Society. Hij is ter plaatse  
lid van de Immanuel Christian  
Reformed Church.*

# TASTEN NAAR DE BREEDTE VAN HET BELIJDEN

E.A. de Boer



*Prof. dr. Hans Boersma, geworteld in de gereformeerde traditie en van de vrijgemaakte loof, reageert hartelijk en helder op mijn kritische bespreking<sup>1</sup>. Ik dunk hem oprecht voor deze toonzetting. Hef is een zaak van eerlijkheid hem in ons blad het woord te geven, nadat zijn artikel uit Bij de Tijd publiek besproken is. En duf fot twee maal toe. Even eerlijk is het te zeggen dat dát artikel niet zonder meer in De Reformatie opgenomen sou zijn. Inderdaad, ook niet één van ds. Kruidhof of van mij, als wij onbekommerd kritiek op de inhoud en functie van de belijdenis leverden. Daarom is het te geflatteerd te zeggen: met deze publicatie meldt de redactie: 'We kunnen er niet onderuit de rol van de belijdenisgeschriften eerlijk met elkaar onder ogen te zien.' Alsof we eindelijk toegeven duf we zwaar in de nesten zitten. Mij gaat het erom de probleemstelling helder te krijgen. Wat is precies het probleem met de rol van de confessie?*

## Belijden en belijdenis

De titel van Boersma's reactie herinnert aan zijn artikel in *Bij de Tijd*. 'Dienstbaar aan de belijdenis' betekent hij hem niet dat de belijdenisgeschriften bóven de kerk staan, maar dat we als kerkleden dienstbaar moeten zijn aan het belijden van het geloof. En dat in actuele zin. Dat blijkt ook in de zin: 'Als we constructief bezig willen zijn, dan zullen we het gezag van de belijdenis (de inhoud van ons geloof) volmondig moeten beamen.' Hier is niet liet kerkelijke, van de Schrift afgeleide gezag van de confessies bedoeld, maar het eerbiedig naspreken van de wézenlijke inhnud van het geloof. Pas daarna krijgt het hernieuwd beléden

geloof weer het gezag van ontvangen geloof. In de gemeenschap van de kerk in zijn volle breedte krijgt zo de vernieuwde belijdenis opnieuw gezag. Boersma kun dat niet meer van de oude drie Formulieren van Eenheid zeggen. De bekende regel uil liet ondertekeningsformulier is onhoudbaar: nl. 'dat die in alle delen geheel met Gods Woord overeenstemmen'. Dat is een verouderd, vandaag onhoudbaar standpunt. In feite zet Boersma de discussie voort die prof. dr. C. Graafland met zijn interview in het *Nederlands Dagblad* opende. Kunnen de oude discussies nog als 'grenswachters' fungeren, of zijn die een 'blok aan het been'? Ook de Utrechtse emeritus wil zielsgraag dat de

kerken uit de Reformatie tot nieuw belijden komen.

## Een verwarrende wereld

De functie van de belijdenissen is nog complexer dan Boersma schrijft. Ik zie vier velden, waarin de confessie functioneert.

- In de eerste plaats functioneren de belijdenissen uit de eeuw van de Reformatie als de 3 Formulieren van Eenheid. Die confessies vertegenwoordigen de eenheid in geloof tussen de plaatselijke kerken in (slechts) het ene verband. Met daarbij de beperking: binnen Nederland.
  - Maar dan zijn er alleen al binnen dat ene kleine landje gescheiden kerkformaties, die allemaal dezelfde geloofsbrieven overleggen. En zich dus niet onderscheiden. Dat houdt in dat 7ij dezelfde confessies op verschillende wijze uitleggen (zoals lange tijd tussen CKG en GKv) of er een iets andere binding bij zien (zoals bij de NGK).
  - Daarnaast vindt de ontmoeting plaats met christenen die zich tot een (evangelische) beweging rekenen, maar die zelf geen vergelijkbaar confessioneel profiel hebben.
  - Tenslotte is er nog de oecumenische breedte, waarnaar iemand als J.I. Packer in het gesprek met de Rooms-Katholieke kerk streeft.
- Het spijt mij, maar eenvoudiger is het niet. In die complexe, droevige werkelijkheid staan we. Zelfs de wereld van de kerken is verwarrend. Staan de belijdenis-

sen een beweging naai meerdere eenheid in de weg? Hinderen die ons om iii de brede theologische discussie mee te doen?

Ik meen dat dit maar zo lijkt. Het werkelijke probleem is niet dat onze geloofsbrieven, de zes confessies te pretentius zijn. Maar dal het zo zelden tot inhoudelijk gesprek komt. Ontbreekt het ons aan elán om tot meerdere eenheid - eerst in geloof, en dan ook van kerken - te komen? Dat kan zijn. Met de Nederlands Gereformeerde Kerken (om maar dichtbij huis ie blijven) is wel gesproken over de binding aan de belijdenis, maar niet over de leerstukken waarover zij en wij van mening zouden verschillen. Dat is een gemiste kans geweest bij de ontmoeting op het niveau van deputaten. Het kerkelijk gesprek op landelijk vlak is afgebroken, zonder dat tiet echt gesprek kwam: een ontmoeting onder het Woord.

Tegelijk denk ik dat er ook meer aan de hand is. Er is toch een geest van dwaling (of een heel léger duivels), die voortdurend het tasten naar eenheid door-kruist? Zeg ik dat vanuit ccii pessimistische inslag, óf moeten we rekenen met het werk van de satan die de eenheid vaa de kerk breekt? We belijden loch ook van de wereldwijde kerk dat zij 'verbreed én verstrooid is over heel de wereld' (art. 27 NGB)? Ik vind in de reactie van mijn Canadese gesprekspartner reden om dat punt van de belijdenis te benadrukken. Over die reden, de oecumenische breedte van zijn visie, schrijf ik verder.

## Katholiek of oecumenisch?

Terecht wenst Boersma dat het belijden van de kerk de breedte heeft van de katholieke christelijke kerk. 'Katholiek' opgevat vanuit de apostolische geloofsbelijdenis: de ene, heilige, algemene

christelijke kerk. Dat geloofsvizioen deel ik met hem. Maar zit de kern niet juist daarin dat de eenheid van de kerk tástbaar en zichtbaar wordt in het belijden? De katholieke kerk is een geloofszaak. Bij Boersma is tiet meer. Alsof het een gegéven is. Sprekend over de bekende formule uit het ondertekeningsformulier zegt hij: 'Dat is toch niet de mening van de katholieke (universele) kerk'? Er zijn vele gelovigen met wie we van harte één zijn iii het geloof, die hier toch beslist met ons van mening zullen verschillen.' De 'katholieke kerk' en zij 'met wie we van harte één zijn in het geloof' gaan hier voorop. De herkenning van een basiseenheid in het geloof zou nog tot eenheid in helijclen moeten leiden. Maar is die eenheid vooralsnog niet ook een vaagheid?

Ik erken de pijn: dat we in de kern van het Evangelie mensen als broeders en zusters in Jezus Christus herkennen, tci-wijl we in de uitwerking van die belijdenis verschillen. Je wilt graag vaa hartelijke eenheid spreken, maar merkt dal het toch een gebroken, gedeeltelijke eenheid. De ervaren eenheid in de ontmoeting mondt niet uit in ontmoeting in de eenheid van de kerk. Mag je dan niet van dwaling op onderdelen spreken? Of ben je dan niet meer katholiek in het belijden? Ik meen dat de kerk ook dan katholiek is wanneer zij eenheid zoekt over de volle hreedte van de leer van het geloof. Zonder grootspraak. Bescheiden eti verdrietig over wat aan eenheid hier op aarde niet gerealiseerd kan worden.

Inderdaad moeten we kennisnemen van theologisch denken in de volle breedte. Vooral van hen die uit eerbied voor Gods Woord werken. Maar ik zie dat niet direct 'binnen de eenheid van de kerk' vallen. Dai is mij ie makkelijk. 'Wel van belang is de erken-

ning dat de Heilige Geest de kerk als geheel in de waarheid leidt.' Ik geloof wat Christus in Joh. 16:13 toezegt. Ik geloof het met verlángen naar de vervulling van die belofte! Maar ik durf dat niet vaagweg op 'de kerk als geheel' toe te passen. Alsof het zo duidelijk is of alles wat zich als trouw aan de Schrift aan-dient, dat ook is.

## Groot of klein?

De kerken, die de zogenaamde 3 Formulieren vaa Eenheid als belijdenissen hebben, vertegenwoordigen niet de volle breedte van de katholieke kerk van Christus op aarde. Het zou hoogmoedig zijn dat wél te beweren. In de tijd van de Reformatie sprak Zacharias Urfinus rustig en bescheiden over de eigen (Heidelbergse) en over de andere (Augustana) belijdenis als een 'particuliere confessie' (vaa de kerken in een land) in onderscheid van de algeméne confessie, zoals het Apostolicum'. Maar zijn de kerken die mét deze belijdenissen het geloof belijden, dan niet katholiek in hun streven? Zij willen de inhoud van het geloof en daarmee de eenheid van het geloof toch zichtbaar maken?! Of klinkt dat pathetisch - dat is medelijwekkende grootspraak - uit de mond van ccii 'relatief kleine groepering'?

'Het is de willekeur van ccii relatief kleine groepering die geen verantwoording wil nemen voor de vernieuwing vaa het kerkelijk dogma dat zich binnen brede kerkelijke kring bezig is te voltrekken.' Die zin geeft een wijdse visie weer. Maai er zitten een aantal forse, algemene vooronderstellingen in. Ik weet dat in de theologie de eenheid vaa de kerk als het nieuwe 'paradigma', het brandpunt van de opzet van de geloofsleer, van onze eeuw wordt gezien (hoewel Boersma deze term niet gehruikt). Maar is

daarmee niet ook een enorme reductie van het belijden van de kerk meegekomen?<sup>3</sup> Ik weet dat de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt op kleiner schaal werken. Maar ik ervaar dat niet als willekeur of kortzichtigheid, maar als een bescheiden en toch stevige startpositie.

## Kerk en theologie

Waar ligt Boersma's gelijk? Voor mij daarin dat we in de 21e eeuw bezig blijven met het eigentijds vertalen en voortdurend moeten uitleggen van de belijdenissen van de late 16e en vroege 17e eeuw. Er klopt al iets niet als allerlei, geschéiden kerkformaties precies dezelfde confessies als hun 3 Formulieren van (onderlinge) Eenheid zeggen te hebben. Alleen dat feit al leidt tot verlies aan duidelijkheid. Geloofsbrieven mogen niet voor meerdere uitleg vatbaar zijn. Dat leidt mij in de eerste plaats tot een bescheiden opstelling. De Reformatie van de kerken leidde tot nieuw belijden. Maar daarna traden eeuwen van verval en versplintering in. Het is door die nood dat we zijn blijven staan bij het belijden van dat ene, bijzondere tijdperk van de kerkgeschiedenis. Dát hebben we in ieder geval willen vasthouden. Maar er was onvoldoende katholieke basis om tot hernieuwd belijden te komen.

Ik geloof in de tweede plaats principiëel in de roeping van de kerk om tot nieuw belijden te komen<sup>4</sup>. Boersma zegt terecht dat de belijdenis niet statisch, maar dynamisch moet zijn. Maar langs welke weg dat moet gaan? De kern van Boersma's bezwaar is: de binding aan de drie Formulieren van Eenheid verhindert de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt in Nederland aan deze beweging tót belijden mee te doen. Kan een predikant zich uiten, als de theologische ontwik-

keling kritiek op het oude belijden inhoudt?

## Vertrouwen gevraagd

We spreken over twee onderscheiden zaken: over de gereformeerde theoloog die zich mengt in een brede theologische discussie en de gereformeerde predikant die de kerk dient, die de belijdenissen als profiel draagt. Natuurlijk raken theologie en kerk elkaar. Natuurlijk zijn de theologen tegelijk in kerkelijke dienst. Maar toch zijn kerk en theologie onderscheiden. Om die reden zou het goed zijn als we in de Gereformeerde Kerken een gezonde balans vinden: tussen de vrijheid van theologisch werk op basis van de Heilige Schrift en de verbondenheid aan de confessie van de kerken.

We kennen weinig vrijgestelde theologen. Ook dat is de gezonde vervlechting van kerk en theologie. Er is veel te doen in Gods kerk en wereld. Daarom kies ik voor een bescheiden uitgangspunt: vanuit een kleine kerkgemeenschap sámen werken. En vertrouwen geven, vooral ook aan die broeders die vrijgesteld zijn voor onderwijs en onderzoek. Hunkerend naar de breedte van het belijden kiezen we ons vertrekpunt graag in de bescheiden geloofsbrieven, ook als die niet zo nieuw zijn als te wensen ware.

## Eigentijds belijden

Nogmaals, is de binding aan de belijdenis een blok aan het been van wie theologisch verder wil denken? Prof. Sander Griffioen schreef daarover in de Kamper bundel *Geloven in zekerheid? Gereformeerd geloven in een postmoderne tijd*. Een van onze honden heeft een wat postmoderne inslag: zij heeft het boek te grazen gehad en er flarden afgescheurd voordat ik het gelezen

had. Ondanks mijn hondje was het derde gedeelte van het boek leesbaar: over geloofszekerheid en belijdenis. Daarin schrijft Griffioen over 'Gesloten en open vormen van eigentijds belijden'. Hij ontleedt terecht de 'juridiserings' van de belijdenis die de hartelijke instemming ermee tot een formele binding aan het statuut kan maken. Aan de ene kant stelt hij duidelijk dat de belijdenis van de kerk moet pretenderen de waarheid te spreken, zonder een voorbehoud van tijdgebondenheid. (En dat is mijns inziens met de bekende formule uit het ondertekenisformulier bedoeld!) Aan de andere kant vraagt hij om een zekere ruimte voor publieke discussie, ook over zaken van de belijdenis<sup>5</sup>. Ik denk dat we elkaar het vertrouwen moeten geven om zo'n discussie aan te durven. De eenheid van de kerk is toch minimaal dat we elkaar vertrouwen in de rijkdom van het ene geloof. Wanneer zulk vertrouwen ontbreekt, wordt de binding aan de belijdenis inderdaad een formele, beknellende zaak. De breuk in het vertrouwen is het beginpunt van alle kerkelijke ellende geweest. Ja, toen werd de binding een zaak op zichzelf. Maar als we ons toevertrouwen aan Gods Woord en zo vertrouwen krijgen in elkaar bloeit er ruimte voor discussie. Ook over grote vragen. Biddend om de genade van onze Here Jezus Christus en de wijsheid van de Geest.

## Nieuwe vormen van belijden

Welke vorm moet een nieuwe belijdenis hebben? In de genoemde bundel wordt gewezen op een voorwaarde om zover te komen: de uitwerking van een levens- en wereldbeschouwing die aan de confessie ten grondslag ligt<sup>6</sup>. Het werk aan zo'n breed kader kan al een vorm van



zoeken naar meerdere eenheid van christenen en kerken zijn. En terecht zegt Griffioen erbij dat voor die taak niet alleen theologen aan het werk moeten, 'De wijsheid van gewone gelovigen' (ik accepteer even dat theologen dus ongewone gelovigen zijn!) met **andere** scholing kan niet gemist worden. Ik denk dat dit een goede richting **is** die de breedte van het belijden dient. Daarnaast wil ik nog **een** andere ucg voorstellen.

Ik geloof niet **dat** een nieuwe belijdenis alleen **een** herschikking van de geloofsleer of een nieuwe zegswijze kan zijn. De vorm van de belijdenisgeschriften is in de 16<sup>e</sup> en 17<sup>e</sup> eeuw die van afgewogen formules, soms zelfs compromissen. De leerboek-vorm van de Catechismus is een vorm. Een andere zijn weer de 'leerregels' van Dordt. Verantwoording aan de overheid, die nop iets van het christelijk geloof begreep, was de vorm van Guido de Brès' versie **van** de Nederlandse Geloofsbelijdenis. Onze tijd vraagt misschien een andere vorm. Ik denk sterk in de richting van 'mission statements', waarin de kerk onder woorden brengt welke boodschap, welke hoop in Christus zij aan de wereld brengen wil. Dat kan mijns inziens heel goed in het behoud van het confessionele fundament, de geboortepapieren van de Gereformeerde Kerken. Daarmee **kan** de plaatselijke gemeente al beginnen met het oog op de evangelisatie. Ook de kerken samen kunnen op die manier toekomstgericht bezig zijn. En de katholieke breedte van de kerk, zoals we die gelóven, dienen.

## Traditie en kerk

Boersma schrijft vanuit verbondenheid aan de traditie van de Reformatie. Hij kiest z'n plaats in de hreedte van de beweging.

Het lijkt een gi-ootsc visie, en toch is die mij te mager. De evangelicale occumenische beweging reduceert de belijdenis tot een aantal **kernen**. Ik kies voor het visinen van de kerk die zichtbaar wordt als katholiek, wanneer zij ernaar streeft de volle breedte van de heilige Schrift onder woorden te brengen. Met het doel **dat** ook Boersma voor ogen staat: om niet het Evangelie de wereld te bereiken. Vooral daar-**om** moet het belijden van de kerk dynamisch **zijn**. Daaraan moet de kerk dienstbaar zijn.

*Dr. E.A. de Boer is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zeist*

<sup>1</sup> 'Bijtijds belijden! Ru het verdwijnen van *Bij de Tijd* 2', in: *De Reformatie* 7h (2000-2001), 41-45 (nr. 3).

Met dank aan ds. W. van der Schee die mij **deze** bron wees. De titel **van** het Latijnse **werk** van Urfinus **is** in vertaling: *Christelijke waarschuwing tegen hrt Concordia-boek* (1581), met name hoofdstuk IV Het **is** een belangrijke visie nin nog eens nader **op** in te gaan.

Eerder schreef ik hierover in de serie 'Evangelicale kopstukken, leerstukken, brokstukken, en schaakstukken. Alistair McGrath en James Packer over het **evangelicisme** 1-IV', in *De Reformatie* 75 (1999-2000), 966-969, 984-987, 1005-1008, 1023-1025 (nrs. 28-31)

<sup>2</sup> Daarover schreef ik in 'Geloof onder woorden. Over de betekenis van en het theologisch onderzoek naar belijdenis en dogma', *Radix* 10 (1984), 68-102).

<sup>3</sup> Sander Griffioen, 'Gesloten en open vormen van eigentijds belijden', in: *Geloven in zekerheid. Gereformeerd geloven in een postmoderne tijd* (TU-bezinningsreeks 1), red. Koert van Bakkum – Ricci Rouw (Barneveld: De Vuurbaak, 2000), 157-165.

In deze bundel, de neerslag van het congres in november 1999, noemen zowel G. Glas (p. 31) als S. Griffioen (p. 163) dit punt, hoewel het bij Glas niet zozeer op confessievorming doelt, maar op de inbreng van kerkelijk gereformeerden in het debat

- De dag door uwe gunst ontvangen (393)
- Grote God, wij loven U (444)
- Heilig, heilig, heilig (457)
- God, enkel licht (449)
- Aan U behoort, o Heer der I-leren (479)

Voorts zijn er bewerkingen verkrijgbaar van de psalmen 47 (antifoon + bewerking vers 3), 98 (bewerking vers 3) en 134 (tegenstem bij slotvers).

- *Motetten voor koor en orgel*, van niet al te hoge moeilijkheidsgraad:

- Geworteld en gegrond in de liefde (tekst: Efeze 3:17b - 21)
- Niemand is opgevaren naar de hemel (tekst: Joh.3: 13) (Hemelvaart)
- Here, maak mij uw wegen bekend (tekst: Psalm 25:4-6)
- Hoe kostelijk is uw goedertierenheid (tekst: Ps.36:8-10) (Dankdag)
- Indien iemand Mij liefheeft (tekst: Joh. 14:23) (Pinksteren)
- Aller ogen wachten op U (tekst: Psalm 145: 15-1h) (Biddag)
- Huwelijkszegen (tekst: *Gereformeerd Kerkboek*)

- *Diversen:*

- Onze Vader (1 st. koor en/of gemeente)
- Geloofsbelijdenis van Nicea (1 st.koor en/of gemeente)
- Doxologieën (2-4 st.koor)

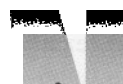
*Muziek met pianobegeleiding:* luisterliederen op liedteksten van Ria Borkent. Huub Oosterhuis, A.F.Troost en Jaap Zijlstra. Hieronder vallen ook losse delen uit paasatorium "Het Lam dat ons doet leven".

- *Paasatorium "Het Lam dat ons doet leven"* (muziek van Dirk Zwart op liedteksten van Kin

Borkent en bijbelteksten). Een groter werk voor gemeente, koor, piano, orgel en trompet. Inclusief lezingen duurt een concertante uitvoering ongeveer 75 minuten. De diverse delen kunnen ook verspreid gezongen worden in de diensten van Witte Donderdag, Goede Vrijdag, Stille Zaterdag en Pasen. Het werk is inmiddels 20x uitgevoerd, en zal ook in 2001 weer op diverse plaatsen concertant en in kerkdiensten worden uitgevoerd.

- *Muziek voor kinder-koor*. Prima geschikt voor eredienst zijn de zes liederen voor één/twee kinderkoor (+ fluit en piano) van Dirk Zwart op teksten van Ria Borkent. De 6 liedteksten zijn geschreven bij "Ik ben'-woorden uit de evangeliën.

Voorin een fondslijst en voor verdere informatie kunt u zich wenden tot muziekuitgeverij Nootzaak, Noordsingel 51a, 3035 EJ Rotterdam. Tel. 010-4666862, e-mail: [nootzaak@jak.nl](mailto:nootzaak@jak.nl)



## nieuw uitgekomen

*Uit de stilte; Pastorale hulpverlening rond seksuele identiteit* door hei EHAH.

In 1975 startte EHAH, dat deel uitmaakt van de vereniging Tot Heils des Volks, in Amsterdam met hulpverlening gericht op vragen rond homoseksualiteit. Inmiddels is het werkterrein verbreed naar alle soorten hulpvragen rond seksuele identiteit. Met dit boekje willen de auteurs een beeld schetsen van hun pastorale hulpverlening. Zij hopen dat het inzicht zal geven in de manier waarop zij als christen-hulpverleners omgaan met mensen die in hun leven de seksuele gebrokenheid als extra pijnlijk ervaren. Ook hopen zij dat het boekje in christelijke kring zal helpen om de houding te bepalen ten opzichte van mensen die deze problematiek kennen.

Uitgeverij Buijten en Schipperheijn Amsterdam, f 15,- (87 blz.)

Opnieuw is een mijlpaal gezet op de weg naar een nieuwe bijbelvertaling. Twee jaar na de eerste deelduitgaven van de Nieuwe Bijbelvertaling is deel 2 verschenen van *Werk in uitvoering*. Het is weer een goed verzorgde paperback geworden met een overzichtelijke bladspiegel en een prettig leesbare letter.

Heel verschillende bijbelboeken hebben een plaats gekregen in deze uitgave. Op die manier kunnen we kennis nemen van de eigenheid van deze vertaling. Zij bedoelt een betrouwbare weergave zijn van de oorspronkelijke talen. Hebreeuws en Grieks. Daarbij wil zij vooral de verschillen in stijl en spraak binnen de bijbel laten cloorklinken. Wal dat betekent kan nu mooi worden nagegaan bij het lezen van een verhalend boek als Genesis, de poëzie van de Psalmen, waarvan er 31 zijn opgenomen, de profetische taal van Zacharia, liet evangelie van Marcus, de eerste brief van Paulus aan de Korintiërs en de Openbaring aan Johannes.

We krijgen ook een kijkje in de keuken. Bij de verschillende bijbelboeken staat steeds een korte verantwoording en toelichting. Bij het laatste bijbelboek wordt bijvoorbeeld opgemerkt dat het grootse beelden oproept en dat men daarom een grootse schrijfstijl zou verwachten. De brontekst blijkt echter niet aan die verwachting te beantwoorden. De vertalers hadden de neiging om de tekst mooier weer te geven dan die in werkelijkheid is. Maar ze hebben daar uiteindelijk niet aan toegegeven.

Omdat: "Openbaring in het origineel beslist geen stilistisch hoogstandje is". Zo'n verantwoording bij de vertaling maakt de deelduitgaven nog aantrekke-

lijker. Zo kunnen we des te beter een oordeel vormen over dit vertaalproject.

Op dit moment kan ik de nieuwe deelduitgaven nog niet recenseren. Al heb ik al verschillende uitroptekens en vraagtekens in de kantlijn gezet. Bij eerste kennismaking met de Psalmen was ik verrast door het ritme van de verzen. Vooral als je de Psalmen hardop leest, voel je dat het om poëzie gaat. Maar ik heb m'n vragen bij de vertaling van Psalm 8:6a: "U hebt hem bijna een god gemaakt,...". Ook de vertaling van Genesis 15:6 roept vragen op. De ons vertrouwde vertaling luidt: "En ITJ geloofde in de HERE, en Hij rekende het hem toe als gerechtigheid". Dit vers wordt in de Nieuwe Bijbelvertaling weergegeven als:

"Abram vertrouwde op de HERE en deze rekende hem dit toe als verdienste".

Een weloverwogen en eerlijk oordeel vraagt echter de nodige tijd en zorgvuldigheid.

Het ligt in de bedoeling om binnen afzienbare tijd opnieuw een themanummer van *De Reformatie* te wijden aan bijbelvertalen. Daarin komen we ongetwijfeld terug op de gepubliceerde deelduitgaven.

We zullen te zijner tijd als kerken en als bijbellezers een beslissing moeten nemen over het al den niet aanvaardbaar zijn van de nieuwe vertaling voos kerkelijk gebruik. Men gaat er van uit dat de Nieuwe Bijbelvertaling in 2004 gereed zal zijn. Maar we hoeven niet de beoordeling ervan niet te wachten tot de definitieve uitgave. Het werk is nog in uitvoering. Danrin worden de lezers betrokken. Es is werk aan de winkel! Het NBG staat open voor kritische noten en zal die zo nodig ook verwerken in de uiteindelijke

ke vertaling. Ik nodig allen uit om kennis te nemen van de Nieuwe Bijbelvertaling en mee te denken over de bruikbaarheid ervan. Op- en aanmerkingen kunnen rechtstreeks aan het NBG worden doorgegeven.

Ik wijs in dit verband op de brochurereeks dit: het NBG in het kader van de (NBV) uitgeeft. U kunt zich kosteloos daarop abonneren. Onder de titel *Tegen het licht gehouden* geeft het 11de deeltje reacties weer op *Werk in uitvoering 1*. Tevens hieldt het informatie over het vertaalproces en over het eigen karakter van de [NBV]. *Werk in Uitvoering 2* gaat daarmee door in een slothoofdstuk onder de titel 'De NBV onderweg'.

*Ds. B.C. Buitendijk is predikant van de Gereformeerde Kerk te Steenwijk*

## Nieuwe Bijbelvertaling

Zojuist verschenen:  
**Werk in uitvoering 2**



Een interessante selectie van 7 boeken in de Nieuwe Bijbelvertaling. Met een toelichting op de vertaling en een verantwoording

van de reacties op de eerder uitgegeven bijbelboeken.

Paperback, 400 p. f 29,90.

Setprijs *Werk in uitvoering* deel 1 en 2 f 42,50 (i.p.v. f 54,85).

Uitgave NBG/KBS.

Nu in de boekhandel